

A Study of Seyed Mehdi Alvani's Administrative Thought Using the Biographical Methodology

Mohammad Shahab Sheybani Far*

Ph.D., Faculty of Economic, Management & Public Administration, Semnan University, Semnan, Iran.

Received: 04/05/2024

Accepted: 21/08/2024

Abstract:

Scientific advancements in various academic disciplines have deep historical roots, and countries document their contributions to prevent the appropriation of scientific and theoretical innovations. Science has been developed by scholars and experts, and the history of science dedicates a significant portion of its historiography to the lives and work of these scholars. In the field of management, historians have also focused on the historiography of management knowledge, writing the biographies of pioneers and theorists from the early years of the discipline's development. Management knowledge in Iran is regarded as an imported field, and there has been limited research on the history of its introduction to Iran, as well as on the lives of those who promoted and developed its theories and educational approaches. In the absence of such studies, this article aims to explore the academic life of one of the pioneering and influential professors in the development of management knowledge in Iran, Dr. Seyed Mehdi Alvani, while also introducing one of the most common historiographical methods: biographical writing. This study examines the life history of Dr. Seyed Mehdi Alvani, including his childhood, education, teaching and research services, works, and publications, which ultimately lead to a better understanding of his intellectual and theoretical framework. The researcher divides Dr. Seyed Mehdi Alvani's academic life into three phases: "Learning", "Thinking", and "Theorizing", and provides a brief description of each phase.

Keywords: History of Management, Iran, Biographical Writing, Life History Research, Historiography, Seyed Mehdi Alvani.

Corresponding Author, Email: sheybani.shahab@gmail.com

Original Article

DOI: 10.22034/jipas.2024.385551.1553

Print ISSN: 2676-6256

Online ISSN: 2676-606X

سیری در اندیشه اداری سیدمهدی الوانی با استفاده از روش سرگذشت پژوهی

محمدشهاب شبیبانی*

دکتر، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۱

چکیده: پیشرفت‌های علمی در رشته‌های مختلف دانشگاهی دارای پیشینه هستند و کشورهای مختلف سهم خود را در پیشرفت علوم ثبت و ضبط می‌کنند تا نوآوری‌های علمی و نظری مصادره به غیر نگردند. همچنین، علوم توسط دانشمندان و صاحب‌نظرانی توسعه یافته‌اند که تاریخ علم نیز بخش مهمی از تاریخ‌نگاری‌اش را به شرح مطالعه زندگی دانشمندان معطوف داشته است. در دانش مدیریت نیز، مورخان به تاریخ‌نگاری دانش مدیریت همت گمارده‌اند و زندگینامه پیشگامان و نظریه‌پردازان مدیریت را از همان نخستین سال‌های علمی‌شدن مدیریت نگاشته‌اند. دانش مدیریت را در ایران، دانشی وارداتی می‌دانند که مطالعاتی درباره تاریخچه ورود این دانش و رشته به ایران و شرح‌حالی از مروجان و توسعه‌دهندگان نظری و آموزشی آن انجام نگرفته یا محدود است. از این‌رو، در خلأ چنین مطالعاتی، این مقاله بنا دارد تا ضمن پرداختن به زندگی علمی یکی از استادان پیشکسوت و مؤثر در توسعه دانش مدیریت در ایران، دکتر سیدمهدی الوانی، به معرفی یکی از روش‌های متداول تاریخ‌نگاری یعنی شرح‌حال‌نویسی نیز بپردازد. این پژوهش، تاریخ زندگی دکتر سید مهدی الوانی را مشتمل بر دوران کودکی و اطلاعات زیستی، تحصیلات مقدماتی، تحصیلات عالی، تحصیلات تکمیلی، خدمات آموزشی، خدمات پژوهشی، آثار و تألیفات که در نهایت به تبیین شاکله فکری و نظری ایشان نیز منتج شده، به وادی مطالعه کشانده است. مورخ، رویدادها و وقایع مهم و برجسته زندگی علمی دکتر سیدمهدی الوانی را به سه دوره اندیشه‌آموزی، اندیشه‌ورزی و اندیشه‌پردازی تقسیم‌بندی کرده و به اختصار هر دوره را شرح داده است.

واژگان کلیدی: تاریخ مدیریت، ایران، شرح‌حال‌نویسی، سرگذشت‌پژوهی، تاریخ‌نگاری، سیدمهدی الوانی.

* نویسنده مسئول: sheybani.shahab@gmail.com

نوع مقاله: پژوهشی

DOI: 10.22034/jipas.2024.385551.1553

شاپا چاپی: ۶۲۵۶-۲۶۷۶

شاپا الکترونیک: ۶۰۶-۲۶۷۶X

مقدمه

این جمله که «زندگی نامه نویسان، زندگی می نویسند»^۱، آن قدرها هم که به نظر می آید، ساده نیست. این اولین بند بیانیه^۲ لئون ادل^۳ (۱۹۸۴) در مورد زندگینامه^۴ نویسی است (Smith, 2012). به بیان بهتر، زندگینامه نویسی، معمولاً هنگامی که توسط اول شخص انجام می گیرد، اغلب توسط خود فرد و بعضاً توسط خواننده، خودبینانه تلقی می شود، بنابراین بخش بزرگی از افراد از نگارش شرح حال و تاریخ زندگی خود امتناع می کنند. با این حال، زندگی نامه مدت ها است که به عنوان بخشی از تاریخ و به عنوان راهی برای زنده کردن آن با بیان گذشته «انسانی تر، واضح تر، صمیمی تر، در دسترس تر، و مرتبط تر به خودمان» در نظر گرفته می شود (Caine, 2010). در آیدن^۵ در سال ۱۶۸۳ از «بیوگرافی» به عنوان «تاریخ زندگی افراد خاص» یاد کرد (Hamilton, 2007: 81). فرهنگ لغت انگلیسی آکسفورد نیز در سال ۱۸۸۸ اصطلاح «بیوگرافی» را تنها به «تاریخ زندگی افراد» تعریف و محدود کرد (Hamilton, 2008: 17). زندگینامه که با عنوان هایی چون تذکره، ترجمه احوال، سرگذشت، سیره، سرگذشت نامه، شرح حال، بیوگرافی، یادنامه [و نظایر این ها] نیز خوانده می شود، روایت بخشی از زندگی یک شخصیت است که از روزگار کهن تا امروز، با سبک های مختلف به نگارش درآمده اند (ملائی توانی، ۱۳۸۸). در محیط های دانشگاهی تا مدت ها به بیوگرافی با شک و تردید نگاه می شد. پس از اینکه این گونه^۶ در سراسر جهان بسیار محبوب و متداول شد، از حدود یک ربع قرن پیش، پژوهشگران به اهمیت پیشینه شخصی^۸ در مطالعه تاریخ علاقه بیشتری نشان دادند (Renders & Binne, 2012). دیوید جاکوبز^۹ (۲۰۰۷) در مقاله بیوگرافی انتقادی و آموزش مدیریت^{۱۰} شرح حال متفکران و صاحب نظران مهم [مدیریت] را دارای فواید متعددی دانست. او اظهار کرد که شرح حال ها می توانند با وضوح بیشتری مرز نظریه و کاربرد را روشن کنند، واقع بینی^{۱۱} را

¹ Biographers write lives

² Manifesto

³ Leon Edel

⁴ Biography

⁵ John Dryden

⁶ history of particular men's lives

⁷ Genre

⁸ Personal background

⁹ David Jacobs

¹⁰ Critical Biography and Management Education

¹¹ Realism

تقویت کنند، کمک کنند تا ریشه‌های دیدگاه‌های کاملاً متفاوت درک شوند، و مطالعه نتایج رویکردهای دیگر در مطالعات سازمان را میسر کنند (Jacobs, 2007: 105).

مطالعه تاریخ اندیشه مدیریت نشان می‌دهد که بسیاری از صاحب‌نظران مدیریت، مبدأ پیدایش دانش مدیریت را به انتشار کتاب مدیریت علمی فردریک وینسلو تیلور^۱ نسبت می‌دهند (Swanson and Holton, 2001; Kaufman, 2007; Keulen & Kroeze, 2014). از این رو، مطالعات متعددی درباره شرح حال علمی این دانشمند مدیریت به عنوان یکی از پیشگامان این دانش انجام شده است. مطالعه هوراس دروری (۱۹۱۵) از نخستین تألیفات تاریخی درباره ادبیات و پیشینه تاریخی مدیریت علمی محسوب می‌شود که به اختصار به شرح زندگی فردریک وینسلو تیلور نیز پرداخته است (Drury, 1915). اساساً تاریخ دانش مدیریت با شرح حال پیشگامان و صاحب‌نظران برجسته این رشته گره خورده است. این در حالی است که در ایران، پژوهش‌های تاریخی دانش مدیریت به عنوان علاقه‌ای پژوهشی در مطالعات سازمان و مدیریت دیده نمی‌شود، و از طرفی استفاده از شرح حال نویسی پیشگامان، پیشکسوتان و چهره‌های اثرگذار دانش مدیریت به عنوان یکی از روش‌های رایج و متداول تاریخ‌نگاری مورد توجه و استقبال نبوده است. از این رو، تدوین تاریخ دانش مدیریت در ایران را می‌بایست با تدوین و تبیین شرح حال خبرگان مؤثر بر دانش مدیریت در ایران پیش برد. با این استدلال می‌توان بیان داشت که مسئله اصلی این مطالعه عبارت است از «به زندگی و خدمات علمی اساتید پیشگام و پیشکسوتی که در ترویج و توسعه رشته مدیریت در ایران نقش مؤثر و برجسته‌ای داشته‌اند، پرداخته نشده است». همان‌طور که بیان شد، شرح حال علمی و دانشگاهی خبرگان علمی در دنیا یکی از مؤلفه‌های اصلی تاریخ‌نگاری مدیریت به شمار می‌رود. بنابراین، در خلأ چنین ادبیاتی، این مطالعه بنا دارد تا «زندگی علمی دکتر سید مهدی الوانی را با استفاده از روش شرح حال نویسی تشریح و اثر خدمات علمی ایشان در توسعه دانش مدیریت در ایران را تدوین و تبیین کند». هرچند به باور دکتر الوانی «علم مدیریت از غرب آغاز و از طریق دانشگاه به ایران وارد شده است» (شیبانی فر، ۱۳۹۹: ۴)، و به عقیده ایشان در ایران صاحب‌نظر مدیریت به معنای رایج آن نداریم (شیبانی فر، ۱۳۹۷)، با این حال بر پژوهشگران و مورخان مدیریت است که به این مهم بپردازند و تاریخ مدیریت در ایران را با ارج نهادن به خدمات علمی بزرگان و پیشکسوتان این رشته تبیین و تدوین کنند. در واقع، مطالعه شرح حال علمی پیشکسوتان آموزش مدیریت در ایران که می‌بایست با اساتید نخستین نسل‌های متعلق به دهه سی و چهل شمسی و تأسیس موسسه علوم اداری در دانشگاه تهران انجام می‌شد، متأسفانه مورد توجه پژوهشگران نبوده است. این غفلت که به عدم دسترسی

¹ Frederick Winslow Taylor

و بی‌اطلاعی از اساتید آن دوره منجر شده است، نباید با بی‌اعتنایی و بی‌توجهی به نقش و تأثیر اساتید پیشکسوت معاصر استمرار یابد. از این رو، این مطالعه به عنوان نخستین گام به مطالعه زندگی علمی یکی از چهره‌های شناخته‌شده و به‌نام معاصر در هویت‌دهی علمی به دانش مدیریت در ایران مبادرت کرد. علاقه و انگیزه پژوهشگر، امکان پژوهش، وجود و دسترسی نسبی به داده‌های مطالعه، قابلیت مطالعه زمانی، مکانی و موضوعی، و اعتبار و وجهه علمی شخصیت مورد مطالعه را می‌توان تنها برخی از دلایل این پژوهش دانست. همچنین دیدگاه‌های برخی از بزرگان مدیریت را می‌توان برخی از مؤیدها و مؤکدهای سرگذشت‌پژوهی درباره شخصیت علمی دکتر الوانی به شمار آورد. پژوهشگر در گواه سرگذشت‌پژوهی دکتر الوانی به نظر اساتید هم‌تراز ایشان استناد می‌کند، از جمله می‌توان به دیدگاه دکتر علی رضاییان درباره دکتر الوانی اشاره کرد که «خدمات جناب دکتر الوانی به مدیریت کشور، اعم از تربیت دانشجوی، کارهای علمی و نیز خدمت در مناصب اجرایی و تصمیم‌گیری در این سال‌ها، نمونه‌های خوبی است که می‌تواند برای اساتید دانشگاه و دانشجویان الگو باشد» (رضاییان، ۱۳۹۴). دکتر شمس‌السادات زاهدی در گرامیداشت شخصیت علمی دکتر الوانی در سال ۱۳۹۴ درباره بزرگداشت جایگاه علمی ایشان این‌گونه بیان می‌کند که «آقای دکتر الوانی هم از مفاخر علمی کشور و هم از ذخایر رشته مدیریت هستند. تمام کسانی که مدیریتی هستند و دانشجوی ایشان بودند، حتی سایر دانشجویان، همه به نوعی از ثمرات علمی ایشان بهره‌مند شده‌اند و این قدرشناسی بسیار بجا است» (زاهدی، ۱۳۹۴). در تأیید این ادعا می‌توان به این گفته دکتر علی دیواندری استناد کرد که «به باور من، جامعه ما هنوز به بزرگی و عظمت دکتر الوانی پی نبرده و جا دارد که از وجود این عزیزان بیشتر استفاده شود... دکتر الوانی عمر خود را وقف گسترش علم مدیریت کرده و به همه چیز نه گفته است. این نه گفتن، دستاورد بزرگی برای رشته مدیریت بوده و زمینه‌ساز خدمات بزرگی در این عرصه شده است که یکی توسعه این رشته بوده است» (دیواندری، ۱۳۹۴). دکتر رحمان‌سرشت درباره اهمیت نقش دکتر الوانی در توسعه رشته مدیریت بیان می‌کند که «دکتر الوانی مدیریت دولتی را خوب فهمیده و این خیلی مهم است. ممکن است کسی مباحث را به طور سطحی متوجه شده باشد و بخواهد آن را منتقل کند اما دستیابی به عمق مطالب، خودش خواه ناخواه نوعی ایفای سهم در توسعه یک فعالیت یا علم به شمار می‌رود» (رحمان‌سرشت، ۱۳۹۴).

مبانی نظری پژوهش

سرگذشت‌پژوهی یکی از روش‌های تاریخ‌نگاری است که در مطالعات تاریخ مدیریت در دنیا نیز متداول است. روش زندگینامه‌نویسی نیز مانند هر روش تحقیق دیگری دارای گام‌ها و

ویژگی‌هایی است که باید در سرگذشت پژوهی مورد استفاده قرار گیرد. لوئیس ام. اسمیت^۱ (2012) در مقاله روش زیست‌پژوهی مراحل را برای زندگینامه‌نگاری برمی‌شمرد (Smith, 2012: 6). ۱. **انتخاب موضوع و پرسش‌های اولیه**. اولین وظیفه آشکار در نوشتن شرح حال، تصمیم‌گیری در مورد فردی است که می‌خواهیم درباره‌اش بنویسیم. باید یک قهرمان یا همان شخصیت اصلی^۲ داستان را انتخاب کنیم، چه او توسط عموم مردم شناخته شده باشد یا نباشد (Smith, 2012: 7). ۲. **ایجاد و یا استفاده از آرشیو**. نوشتن زندگینامه به عنوان یک تمرین تجربی از داده‌ها تغذیه می‌کند: نامه‌ها، اسناد، مصاحبه‌ها. در این روزهای تخصص فکری بالا، بسیاری از زندگینامه‌نویسان از بهره‌ها و ناکامی‌های ایجاد آرشیو غافل هستند. با این حال، در ایجاد یک آرشیو، با مشکلات بسیاری روبه‌رو می‌شوند (Smith, 2012: 8). ۳. **یافتن و پرورش زاویه دید**^۳. یکی از دشوارترین تصمیماتی که یک زندگینامه‌نویس در حین نوشتن با آن روبه‌رو می‌شود، یافتن زاویه دید، دیدگاه، منظر، مضمون یا تم مناسب برای هدایت نوشتن زندگی فرد موردنظر است. گاهی اوقات، تم براساس درکی که از دانش اولیه و مرور کلی زندگی سوژه به دست آمده است، زودتر ظاهر می‌شود. در جریان مشکلات و تصمیمات به هم مرتبط، انتخاب موضوع، توسعه یک مضمون، و آگاهی از زمینه‌های چندلایه زندگی، هیچ چیز دشوارتر از درک **نمای زیر فرش**^۴ نیست، همان‌طور که لئون ادل (۱۹۷۹)، مشکل را در رسیدن به شناخت جوهره موضوع، بیان می‌کند. این گفته استعاره‌ای متفاوت اما گویا است. از یک منظر، این دیدگاه می‌تواند باعث توقف فرد شود، حتی اگر فراموش کند که جوهر^۵ این روزها بحث داغی است، و بهترین کاری که می‌توان انجام داد ساخت الگویی است که به خوبی با داده‌های به‌دست آمده از زندگی فرد مورد مطالعه و نوشته‌شده مطابقت داشته باشد. پیکره زیر فرش آن‌قدر پیدا نمی‌شود که ساخته می‌شود. ماسک زندگی^۶ یا ظاهر، نمای بیرونی، رفتار آشکار فرد (یا آن‌چه در نامه‌ها، خاطرات و سایر اسناد پیدا می‌شود)، و اسطوره زندگی^۷ زیربنایی یا استنتاجات اصلی در مورد شخصیت و منش فردی که درباره او نوشته می‌شود، مانند یک قالیچه بافته‌شده است که تصاویر را در قسمت جلویی خود نشان می‌دهد و ساختار زیرین را در پشت به

¹ Louis M. Smith

² hero or heroine

³ Theme

⁴ The Figure under the Carpet

⁵ Essences

⁶ mask of life

⁷ life myth

نمایش می‌گذارد (Smith, 2012: 10). ۴. **صورت و ساختار زندگینامه**^۱. حتی با درک منابع، مضامین، الگوها یا چهره‌های اصلی در زندگینامه، سردرگمی‌ها و امکان‌های دیگری باقی می‌مانند. یکی از تصمیمات اصلی زندگینامه‌نویس، صورت و ساختار زندگینامه‌ای است که می‌خواهد بنویسد. کلیفورد (۱۹۷۰) یک طبقه‌بندی از انواع و بحثی در مورد عواملی که باید در این تصمیم در نظر گرفته شوند را ارائه می‌کند. بعد زیربنایی طبقه‌بندی، درجه عینیت به ذهنیت، یا شاید بهتر باشد بگوییم درجه دخالت نویسنده در نسخه اصلی زندگی فرد است. او پنج نقطه روی این پیوستار پیشنهاد می‌کند. **زندگینامه عینی**^۲ به معنای مطلق غیرممکن است، اما برخی زندگینامه‌ها به سمت گردآوری صرف حقایق تمایل دارند که معمولاً با توالی زمانی و با حداقل تفسیر نویسنده کنار هم قرار می‌گیرند. این نوع زندگینامه به **زندگینامه تاریخی پژوهشی**^۳ نزدیک می‌شود، شکلی که بر تأکید زیاد بر واقعیت و سازماندهی دقیق مبتنی بر زمان تأکید دارد، اما با پیشینه تاریخی بیشتر و تلاش برای کشف لایه‌های شخصیت فرد به عنوان ویژگی‌های تعیین‌کننده زندگینامه او همراه است. نویسنده با ورود به روایت، در حال ساخت شکلی با زمینه است. این نوع زندگینامه‌نویسی شاید رایج‌ترین نوع در میان زندگینامه‌نویسان دانشگاهی باشد. شکل **هنرمندانه-دانشمندانه**^۴ شامل همان پژوهش‌های عمیق و گسترده است که نویسنده شرح حال، نقش یک هنرمند خلاق و با تخیل را بر عهده می‌گیرد و جزئیات را به به‌روزترین و جزئی‌ترین شکل ممکن ارائه می‌دهد. **زندگینامه روایی**^۵ شامل داستان‌سرایی^۶ مبتنی بر صحنه^۷ و گفت‌وگو^۸ داستانی براساس نامه‌ها و اسناد است که باعث می‌شود نوشته همزمان هم مبتنی بر واقعیت و هم خیال‌پردازانه باشد. انتهای این طیف، شکل پنجم یعنی **زندگینامه داستانی**^۹ است که تقریباً یک رمان تاریخی است و توجه کمی به پژوهش اولیه و منابع اصلی دارد. ۵. **بافت و نویسندگی**^{۱۰}. قهرمانان به‌طور مستقل وجود ندارند. بافت در زندگی وجود دارد و در نوشتن زندگی نیز وجود دارد. شرح حال‌های دیگر به‌طور متناوبی شروع می‌شوند. از نظر بوون (۱۹۶۸)،

¹ Form and Shape

² Objective biography

³ scholarly-historical

⁴ artistic-scholarly

⁵ Narrative biography

⁶ Fictionalizing

⁷ Scenes

⁸ Conversations

⁹ fictional biography

¹⁰ Context and Writing

اگر موضوع شناخته شده باشد، سکانس اولی^۱ می‌تواند تولد شخصیت باشد. اگر موضوع ناشناخته باشد، بهتر است صحنه‌ای برای جلب توجه خواننده، نشان دادن اهمیت و هیجان/نگیزی/اعمال قهرمان و تأثیر احتمالی آن بر تاریخ ارائه شود (Smith, 2012: 12).

پیشینه پژوهش

پیشینه زندگینامه‌نویسی و شرح حال نویسی به قدمت عمر بشر است. بسیاری از تاریخ‌نگاران بی‌آنکه بدانند به شرح زندگی رجال سیاسی مانند پادشاهان، وزیران، و سیاستمداران، رجال علمی چون دانشمندان، مخترعان و مکتشفان، رجال فرهنگی مانند نویسندگان و شاعران، رجال مذهبی چون پیامبران، امامان و روحانیون، و تقریباً از انقلاب صنعتی به بعد از رجال کارآفرین چون صاحبان مشاغل و صنایع و تجار بزرگ، و به طور کلی به شرح زندگی افراد برجسته و اثرگذار تاریخی پرداخته‌اند و نام تاریخ بر آن نهاده‌اند. بنابراین، زندگینامه‌نویسی و تاریخ‌نگاری دو روی یک سکه به نام تاریخ بوده‌اند. تاریخ علم نیز شرح تطور علم در کنار زندگینامه دانشمندان بوده است. این جذابیت زندگینامه افراد برجسته تاریخ تا به امروز تداوم داشته است و زندگینامه‌نویسی را به حوزه‌های متنوع و متعددی از جمله زندگینامه دانشمندان، اندیشمندان، صاحب‌نظران و اساتید بزرگ رشته مدیریت نیز گسترش داده است.

روش‌های شرح حال نویسی^۲ جایگاه فزاینده‌ای در پژوهش‌های دانشگاهی یافته‌اند و در رشته‌های مختلف دانشگاهی مانند ادبیات، تاریخ، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی^۳، خط‌مشی‌های اجتماعی^۴ و آموزش، و همچنین در مطالعات فمینیستی و اقلیت‌ها به کار می‌روند. از طرفی، بر تعداد برنامه‌های دکترای و کارشناسی ارشد، مراکز پژوهشی و کنفرانس‌هایی که به روش‌های مختلف به پژوهش در مورد زندگی‌ها و داستان‌هایی که مردم درباره شخصیت‌ها می‌گویند، به سرعت افزوده می‌شود (Merrill & West, 2009: 2).

آثار بسیاری به شرح حال دانشمندان مدیریت پرداخته‌اند. با آنکه مقالات متعددی وجود دارند که شرح حال پیشگامان و صاحب‌نظران برجسته مدیریت را مطالعه کرده‌اند، با این حال، زندگینامه این اندیشمندان در کتاب‌ها بیشتر یافت می‌شوند. کتاب‌هایی که به نحوی به تاریخ اندیشه مدیریت یا تطور موضوعات مدیریتی پرداخته‌اند، معمولاً به شرح حال صاحب‌نظران و متفکران و

¹ Opening scene

² Biographical methods

³ Anthropology

⁴ Social policy

توسعه‌دهندگان اندیشه‌های مدیریت نیز اشاره کرده‌اند. هر چند برخی از مطالعات غربی مانند مطالعه دنیل رن^۱ (۱۹۸۷)، درباره تاریخ مدیریت، مطالعات پیشگام در تاریخ مدیریت را به ال. پی آلفورد^۲ (۱۹۳۲، ۱۹۳۳)، جورج فیلیپیتی^۳ (۱۹۴۶، ۱۹۵۳)، جان اف. می^۴ (۱۹۵۹)، جوزف لیتزر^۵ (۱۹۶۱، ۱۹۶۳)، کلود جورج^۶ (۱۹۶۸، ۱۹۷۲)، دنیل رن (۱۹۷۲، ۱۹۷۹، ۱۹۸۷)، هارولد آر. پولارد^۷ (۱۹۷۴، ۱۹۷۸) و آلفرد چندلر^۸ (۱۹۶۲، ۱۹۷۷) نسبت می‌دهند، با این حال یکی از اولین تاریخ‌نگاری‌ها مربوط می‌شود به مطالعه هوراس بی. دروری^۹ (۱۹۱۵) که مدیریت علمی: تاریخچه و نقد آن^{۱۰} را در سال ۱۹۱۵ نگاشت. با آنکه در برخی از مطالعاتی که به آن‌ها اشاره شد به شرح زندگی پیشگامان مدیریت پرداخته شده بود، اما پیش از آن مطالعات، تألیفی مانند اثر دروری (۱۹۱۵) نیز به شرح زندگی پیشگامان مدیریت مانند فردریک وینسلو تیلور، هنری ال. گانت^{۱۱}، کارل جی. بارث^{۱۲}، هوراس کی. هاثاوی^{۱۳}، موریس ال. کوک^{۱۴}، سنفورد ای. تامپسون^{۱۵}، فرانک بی. گیلبرت^{۱۶}، و هارینگتون امرسون^{۱۷} می‌پردازد (Drury, 1915). بنابراین، شرح حال نویسی پیشگامان مدیریت را می‌توان یکی از روش‌هایی برشمرد که از ابتدای تاریخ‌نگاری دانش مدیریت مورد استفاده مورخان و پژوهشگران این رشته بوده است. مطالعات زیاد و متنوعی از شرح حال و زندگینامه پیشگامان مدیریت انجام شده است که برای نمونه به برخی از مطالعات انجام‌شده درباره شرح حال، زندگینامه، نظریات و آرای علمی فردریک وینسلو

¹ Daniel A. Wren

² Leon Pratt Alford

³ George Filippetti

⁴ John Franklin Mee

⁵ Joseph August Litterer

⁶ Claude George

⁷ Harold R. Pollard

⁸ Alfred Chandler

⁹ Horace Bookwalter Drury

¹⁰ Scientific Management: A History and Criticism

¹¹ Henry L. Gantt

¹² Carl G. Barth

¹³ Horace K. Hathaway

¹⁴ Morris L. Cooke

¹⁵ Sanford E. Thompson

¹⁶ Frank B. Gilbreth

¹⁷ Harrington Emerson

تیلور اشاره می‌شود. به عنوان یکی از مطالعات اولیه می‌توان به مطالعه فرانک بی. کوپلی^۱ (۱۹۲۳) با عنوان *فردریک وینسلو تیلور: پدر مدیریت علمی*^۲ که در دو جلد توسط انتشارات هارپر و برادران^۳ در سال ۱۹۲۳ منتشر شد، اشاره کرد. این اثر در دو جلد و در هفت بخش نگاشته شده است. کوپلی در بخش اول به خانواده و دوران کودکی تیلور می‌پردازد. در بخش‌های بعدی ورود تیلور به صنایع مدویل، توسعه اندیشه‌هایش در مدویل، تیلور به عنوان مهندس مشاور در مدیریت، ماجراجویی بزرگش در بتلهم، خدمات بدون چشمداشت او و در نهایت در بخش آخر، آثار و تألیفاتش را تبیین می‌کند (Copley, 1923). کتاب *فردریک وینسلو تیلور: یک یادنامه*^۴ در سال ۱۹۲۰ توسط انجمن تیلور^۵ به یادبود خدمات او منتشر شد که مشتمل بر مجموعه سخنرانی‌هایی بود که در ۲۴ مارس ۱۹۱۵ در مراسم خاک‌سپاری تیلور، در نشست یادبودی که در ۲۲ اکتبر ۱۹۱۵ توسط انجمن تیلور در دانشگاه پنسیلوانیا^۶ و در خانه تیلور در فیلادلفیا در ۲۳ اکتبر ۱۹۱۵ توسط چند نفر از اساتید و همراهان او ایراد شده بود، و به عنوان یکی از اولین نسخه‌های تاریخ شفاهی در دانش مدیریت از شرح زندگی علمی تیلور به شمار می‌رود (Taylor Society, 1920). بیوگرافی تیلور توسط نویسندگان مختلفی شرح داده شده است. کتاب بسیار ارزشمند *نظریه و کاربرد مدیریت علمی*^۷ نوشته سی. برتراند تامپسون^۸ در سال ۱۹۱۷، بخشی را به شرح حال تیلور اختصاص داده است (Thompson, 1917). آن.ام. بلیک و جیمز ال. موزلی^۹ (۲۰۱۱) در مقاله *فردریک وینسلو تیلور: صد سال بینش مدیریتی*^{۱۰} می‌نویسند: «انتشار یک کتاب کوچک در صد سال پیش، طوفانی بین‌المللی به راه انداخت، و نویسنده کتاب، فردریک وینسلو تیلور به طور گسترده‌ای به عنوان بنیان‌گذار جنبش مدیریت مدرن شناخته شد، و شخصیت برجسته و تأثیر او بر کسب‌وکارها او را به چهره‌ای محبوب و در عین حال بحث‌برانگیز در ایالات متحده تبدیل کرد، و انتشار کتاب مدیریت علمی او را به شهرتی بین‌المللی رساند، و در جشن صدسالگی انتشار کتابش، ارزش دارد تا نگاهی به این مرد برجسته و کتاب او که جهان را تغییر

¹ Frank Barkley Copley

² Frederick W. Taylor: Father of Scientific Management

³ Harper & Brothers

⁴ Frederick Winslow Taylor: A Memorial Volume

⁵ Taylor Society

⁶ University of Pennsylvania

⁷ The Theory and Practice of Scientific Management

⁸ Clarence Bertrand Thompson

⁹ Anne M. Blake & James L. Moseley

¹⁰ Frederick Winslow Taylor: One Hundred Years of Managerial Insight

داد، بیندازیم» (Blake & Moseley, 2011). مقاله‌ای با عنوان *سنجش نظریه‌های فردریک دبلیو تیلور*^۱ توسط ادیون لاک^۲ در نشریه آکادمی مدیریت در سال ۱۹۸۲ به آرای تیلور از جمله تکنیک‌های تیلور شامل مطالعه زمان و حرکت، رویه‌ها و ابزارهای استاندارد شده، پاداش‌های مالی، وظیفه، کار فردی، مسئولیت مدیریت برای آموزش، انتخاب علمی، ساعات کاری کوتاه و بازه‌های استراحت؛ و نقدهایی به تیلور شامل نقد انگیزه‌های کاری، نادیده گرفتن عوامل اجتماعی، تمرکز بر قدرت، تأکید بیش از حد بر تخصص‌گرایی نیروی کار، انسان در نقش ماشین، اتحادیه‌ستیزی، استثمار کارگران، بی‌صدافتی، پرداخت (Locke, 1982). بنابراین، تعدد شرح‌حال‌نگاری از پیشگامان و توسعه‌دهندگان دانش مدیریت، خود مطالعه‌ای جدا را می‌طلبد. در ایران، شرح‌حال‌هایی از برخی شخصیت‌هایی که به نحوی بر توسعه دانش مدیریت در ایران مؤثر بوده‌اند، به صورت پراکنده و بیشتر از نوع یادبود وجود دارد که نمی‌توان بر آن‌ها نام مطالعه‌ای روش‌مند و هدفمند را اطلاق نمود. از جمله مطلبی با عنوان *سرشت یگانه دکتر فضل‌الله اکبری* به قلم توران اکوان در شماره ۲۸ نشریه حسابرس به بیان ویژگی‌هایی از دکتر فضل‌الله اکبری نخستین رئیس دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران در سال ۱۳۴۴ می‌پردازد (اکوان، ۱۳۸۴). مطلبی با عنوان *یادمان: استاد دکتر فضل‌الله اکبری چکیده دانش و مهر که به مناسبت مراسم آیین تجلیل از اساتید پیشکسوت حسابداری هم‌زمان با تأسیس مرکز ترویج دستاوردهای حسابداری در دوم اردیبهشت ۱۳۹۱* برگزار شد، در شماره ۲۹ نشریه حسابدار رسمی به چاپ رسید (علی مدد، ۱۳۹۱). شرح‌حالی در شماره ۷۶ نشریه حسابرس نیز با عنوان *به یاد استاد نیکوسیرت و نیکوخصال: آقای دکتر فضل‌الله اکبری* به قلم سید محمدرضا فاطمی منتشر شد که شرحی از زندگینامه ایشان در آن به اختصار آمده است (فاطمی، ۱۳۹۴). شرح‌حالی از دکتر رضا نیازمند نیز در کتاب *تکنوکراسی و سیاست‌گذاری اقتصادی در ایران* به روایت دکتر رضا نیازمند به اهتمام علی اصغر سعیدی منتشر شده است (سعیدی، ۱۳۹۴). درباره زندگی علمی دکتر سید مهدی الوانی نیز مطالعه‌ای روش‌مند، انجام نشده است. در عین حال، کتاب *تفرجی/از سر ناشکیبایی: سیری اجمالی در نوشته‌های پدر علم مدیریت ایران* به کوشش علیرضا قزل که در سال ۱۳۹۵ توسط نشر نی منتشر گردیده است را می‌توان یکی از آثار دانست که به اختصار به شرح زندگی دکتر سید مهدی الوانی و برخی اندیشه‌های ایشان که به صورت گفتارهایی آمده، پرداخته است. همچنین، اثری با عنوان *یادنامه پروفسور سید مهدی الوانی* توسط پردیس فارابی دانشگاه تهران (۱۳۹۴) به مناسبت نکوداشت علمی استاد که در سال ۱۳۹۴ در این دانشگاه

¹ The Ideas of Frederick W Taylor: An Evaluation

² Edwin A. Locke

برگزار شد، منتشر شده است (خیری، ۱۳۹۴). از ویژگی‌های این اثر، مصاحبه با دکتر سید مهدی الوانی و همسر ایشان درباره زندگی شخصی و علمی ایشان، مصاحبه با برخی از اساتید همکار ایشان از جمله دکتر علی رضاییان، دکتر ابوالحسن فقیهی، دکتر شمس‌السادات زاهدی و دکتر حسین رحمان سرشت، گفتگوهایی با برخی از اساتید دانشگاه‌ها از جمله دکتر عادل آذر، دکتر حسن دانائی‌فرد، دکتر علی دیواندری و دکتر سید محمد مقیمی، و یادداشت‌هایی از دکتر حسین خنیفر، دکتر مرتضی موسی‌خانی، دکتر حسن زارعی متین، دکتر اسدالله کردنائیج و دکتر سید حسین اخوان علوی است که بر غنای تاریخی این یادنامه افزوده است.

روش‌شناسی پژوهش

بازرگان (۱۳۹۱) اظهار می‌کند که زیست‌نگاری، تاریخچه زندگی، تاریخ شفاهی، و پژوهش روایتی نام‌هایی است که بر یک روش اطلاق می‌شود (بازرگان، ۱۳۹۱: ۶۷). با این حال، تعریف دقیق زندگینامه به علت تنوع شکلی و محتوایی زندگینامه‌ها چندان آسان نیست، اما مسلم است زندگینامه می‌کوشد جنبه‌هایی از زندگی یک شخصیت را در پرتو توصیف و تحلیل به تصویر کشد. چون پردازش همه ابعاد زندگی یک انسان، نه ممکن است و نه مطلوب، معمولاً در زندگینامه‌نویسی فرازهای مهم حیات یک شخصیت مطالعه می‌شود. در نتیجه، ابعاد زندگی شخصیت‌های علمی، فرهنگی، سیاسی، نظامی، فکری و غیره با یکدیگر متفاوت خواهد شد (ملائی توانی، ۱۳۸۸). در این مطالعه از روش زندگینامه‌نویسی استفاده شده است که بنا بر نظر ملائی توانی (۱۳۸۸) شامل سه روش توصیفی، ژرفانگری، و تحلیلی و تبیینی است و در این مقاله از روش توصیفی که در آن شرحی وقایع‌نگارانه از زندگی شخص موضوع مطالعه نوشته می‌شود (ملائی توانی، ۱۳۸۸)، بهره گرفته شده است. در توصیف سرگذشت علمی دکتر سید مهدی الوانی به منابع مکتوب از جمله مصاحبه‌ها، گفتگوها و شرح‌حال‌های مستند از ایشان، و همچنین به منابع شفاهی از جمله مصاحبه با دکتر الوانی و برخی از اساتید همکار یا شاگردان ایشان استناد شده است، و البته در تدوین شرح‌حال ایشان، سعی شده است تا به صرف توصیف و تشریح اکتفا نشود و تبیین نیز انجام شود. باید دقت داشت که در تبیین، منظور دخالت مورخ یا زیست‌نگار و دست‌کاری وی در رویدادها و وقایع نیست، و واقعیت‌ها بدون دخالت و دست‌کاری شرح داده می‌شوند، و مورخ یا زیست‌نگار تنها این وقایع را تبیین می‌کند یا به بیان بهتر سامان و نظم می‌دهد. سامان‌دهی می‌تواند به صورت دوره‌بندی زندگی شخصیت موضوع مطالعه صورت گیرد و یا به صورت برجسته کردن بخشی از خدمات علمی او ظهور کند. در زندگینامه‌نویسی باید به حجم اثر، محدوده اثر، سطح اثر، و منابع اثر نیز توجه داشت (آزبورن و ریچارد، ۱۳۸۷). حجم

این اثر از آن جا که لزوماً قصد تبیین دوره‌های زندگی دکتر سید مهدی الوانی را دارد، کوتاه است. محدوده این مطالعه تنها بخش‌هایی از زندگینامه ایشان را در برمی‌گیرد که با دانش و رشته مدیریت و نقش ایشان در توسعه آن ارتباط دارد. سطح این مطالعه تخصصی است و بیشتر، دانشجویان و اساتید و پژوهشگران مدیریت را شامل می‌شود. منابع این مطالعه نیز منابع در دسترس اعم از منابع مکتوب و شفاهی است.

در واقع، در زندگینامه‌نویسی، منابع مورد استفاده زندگینامه‌نویس در روایت زندگی شخصیت، روش مورد استفاده او را نیز مشخص می‌کنند. از این رو، منابع مورد استفاده در زندگینامه‌نویسی را می‌توان به دو گروه اصلی تقسیم کرد. از یک سو، پژوهشگر مطالب دست اول زندگی شخصیت یعنی گزارش‌هایی از زندگینامه شخص را در اختیار دارد که مستقیماً توسط وی به شکل تعامل چهره به چهره جمع‌آوری شده است. از سوی دیگر، هر نوع مطالب دست دوم زندگینامه یا اسناد زندگینامه شخصیت مانند مکاتبات^۱، تصاویر^۲، گزارش‌ها و اظهارات مکتوب^۳، اسناد رسمی^۴، سوابق حقوقی^۵، بریده جراید^۶ و نظایر این‌ها را در اختیار دارد که از ارتباط مستقیم با شخصیت پژوهش خود به دست نیآورده است (Ferrarotti, 2003: 62). بنابراین، زندگینامه‌نویس در استفاده از منبع دست اول از روش مصاحبه و در منبع دست دوم از روش مطالعه کتابخانه‌ای بهره می‌گیرد. در سرگذشت‌پژوهی و شرح حال‌نویسی به عنوان یکی از روش‌های پژوهش‌های کیفی، پژوهشگر با استفاده از تطابق همگونی یافته‌ها که از منابع گوناگون به دست آمده است، دقت و اعتبار نتایج پژوهش را نمایان می‌کند (بازرگان، ۱۳۹۱، ۷۲). لذا در این زیست‌نگاری، داده‌های استخراج شده از منابع مختلف با یکدیگر تطبیق داده شده‌اند و در نهایت، دقت در بازگویی و تفسیر محتوای آن‌ها به تأیید شخصیت مورد مطالعه رسیده‌اند.

یافته‌های پژوهش

در الگوهای جدیدی که برای کار زندگینامه‌نویس پیشنهاد می‌شود، مطالعه‌ای فراتر از آنچه به تولد، محیط رشد و بالندگی، سوابق تحصیلی، موفقیت یا شکست، و درگذشت مربوط می‌شود، مطرح است. در زندگینامه عناصر دیگری نیز باید مورد توجه قرار گیرد. رابرت راس، یکی از

¹ Correspondence

² Photographs

³ Written accounts and statements

⁴ Official documents

⁵ Court records

⁶ Press cuttings

آگاهان شیوه‌های پژوهش ادبی، در اثر خود به نام مقدمه‌ای بر تحقیق، می‌نویسد که در طرح مختصر برای مطالعه درباره هر شخصیت، کار زندگینامه‌نویس بر یکی از جنبه‌های زیر متمرکز است: ۱. تأثیرات. یکی از ابعاد کار زندگینامه‌نویس مشخص کردن حوادث و تجربه‌هایی است که بر شخص اثرگذار بوده است، یعنی مشخص می‌کند که شخصیت از چه کسانی یا رویدادهایی یا متونی تأثیر پذیرفته است. ۲. آثار و خدمات علمی. توجه خاص به آثار و خدمات شخص نیز در زندگینامه‌نویسی ضرورت دارد. ۳. ارزیابی مجدد و اصلاح. در این جهت، پژوهشگر به ارزیابی مجدد زندگینامه‌هایی که احتمالاً پیش‌تر نوشته شده‌اند، می‌پردازد. تصحیح اشتباه‌های گذشته، اعم از آنچه در مورد واقعیات یا ارزیابی‌ها روی داده، جزو کارهای اصلی اوست (امامی، ۱۳۶۹). همان‌طور که اشاره شد در الگوهای جدید زندگینامه‌نویسی، مطالعه فراتر از صرف اطلاعات زیستی شخصیت مورد مطالعه است و در سرگذشت‌نگاری به عناصر دیگری نظیر تأثیرات، آثار و خدمات علمی، و ارزیابی مجدد و اصلاح زندگینامه فرد مورد توجه قرار می‌گیرد. از این‌رو، این زندگینامه‌نویسی نیز با مطالعه و استفاده از منابع مکتوب و شفاهی، داده‌های خود را گردآوری و تلاش کرده است تا زندگی علمی دکتر سید مهدی الوانی و آثار و خدمات ایشان را به‌صورت دوره‌هایی تبیین و زیست‌نگاری کند. از آن‌جا که اساساً به تاریخ‌نگاری مدیریت در ایران به صورت کلی و به شرح‌حال‌نویسی از افراد مؤثر بر سیر تطور دانش مدیریت در ایران به‌طور خاص پرداخته نشده است، منابع مکتوب مرتبط با شرح‌حال علمی دکتر الوانی بسیار محدود و معدود بودند. یکی از منابع مفید، کتاب تفرجی/از سر ناکسبایی (الوانی و قزل، ۱۳۹۵) بود که بیشتر می‌توان بخش اول آن را یک اثر خودزیست‌نگاری^۱ دانست که شرح زندگی سید مهدی الوانی به قلم خود ایشان است، و در ادامه به برخی از آرا و اندیشه‌های ایشان نیز پرداخته است.

داده‌های به‌دست آمده از ایشان را می‌توان به چند بخش از جمله داده‌های مربوط به سوابق زیستی یا شناسنامه‌ای؛ سوابق تحصیلی؛ سوابق شغلی؛ سوابق علمی، شامل تألیفات و آثار مهم و برجسته، تدوین دروس، طراحی یا به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی، فعالیت‌های پژوهشی؛ سوابق اجرایی برجسته مانند راه‌اندازی، اداره یا همکاری با نشریات، تأسیس، اداره یا همکاری با انجمن‌های علمی و حرفه‌ای، تأسیس، اداره یا همکاری با ساختارهای آموزشی؛ و در نهایت داده‌های مربوط به آرا و اندیشه‌های ایشان تقسیم کرد. جدول ۱ برخی عوامل و مؤلفه‌های مهم و برجسته پیشنهادی که می‌توانند در شرح‌حال‌نویسی از زندگی شخصیت‌های علمی به‌کار گرفته شوند را نشان می‌دهد.

¹ Autobiography

جدول ۱. عوامل و مؤلفه‌های مهم و برجسته در تدوین زندگینامه شخصیت‌های علمی

مقوله	مؤلفه	مفاهیم
زندگینامه	سوابق زیستی	تاریخ تولد
		محل تولد
		اطلاعات خانوادگی
		محل یا محل‌های زندگی
		سایر رویدادهای مهم زیستی
	سوابق تحصیلی	محل‌های تحصیل
		رشته‌های تحصیلی
		مقاطع تحصیلی
		سایر رویدادهای مهم تحصیلی
	سوابق شغلی	محل‌های اشتغال
		عناوین شغلی
		اقدامات مهم و برجسته شغلی
		سایر رویدادهای مهم شغلی
	سوابق علمی	عناوین آثار و تألیفات مهم و برجسته
		نتایج و تأثیرات برجسته بر دانش، علم، رشته تحصیلی
		تدوین دروس
		طراحی یا به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی
	سوابق اجرایی	سایر سوابق مهم و برجسته پژوهشی
		تأسیس یا اداره یا همکاری با نشریات برجسته
		تأسیس یا اداره یا همکاری با انجمن‌های علمی یا حرفه‌ای
		تأسیس یا اداره یا همکاری با ساختارهای آموزشی
		سایر سوابق مهم و برجسته اجرایی

باید در نظر داشت که دوره‌بندی یا دسته‌بندی زندگی شخصیت‌های موضوع مطالعه زندگینامه‌نویسی، می‌تواند براساس یک یا چند مؤلفه مهم و برجسته مرتبط با هم انجام شود. بر این اساس، می‌توان رویدادها و وقایع مهم زندگی ایشان را به سه دوره تحصیل، تدریس و تربیت تقسیم کرد. با در نظر گرفتن اطلاعات زیستی سید مهدی الوانی در اولین دوره، بازه تحصیلات مقدماتی و عالی در سال‌های نوجوانی تا جوانی ایشان را می‌توان دوره اول و دوره تحصیل نامید. سید مهدی الوانی در دوره دوم زندگی خود، به عنوان عضو هیئت علمی به تدریس اشتغال ورزید

و ادبیات علمی دانش مدیریت را به دانشجویان و فراگیران مدیریت آموزش می‌داد. بنابراین می‌توان این دوره را دوره تدریس خواند. هر چند دوره‌های دوم و سوم زندگی ایشان را می‌توان در مقاطعی با هم دید، با این حال، به اعتقاد نگارنده، دوره سوم زندگی علمی دکتر الوانی را می‌توان دوره تربیت نام نهاد. در این دوره، دکتر الوانی شاگردانی خاص و منحصر به فرد را در زیرشاخه‌های رشته مدیریت به‌ویژه در رشته مدیریت دولتی در سه نقش کلی اساتید دانشگاه، صاحب‌نظران و مشاوران برجسته مدیریت، و مدیران عالی تربیت کرد. از طرفی، آثار و تألیفات دکتر سید مهدی الوانی اگرچه از تنوع و گستردگی برخوردار است، اما با توجه به کثرت موضوعاتی که ایشان تألیف یا ترجمه کرده‌اند، می‌توان آن‌ها را در سه دسته کلی دسته‌بندی کرد. دسته اول، ادبیات مدیریت دولتی و خط‌مشی‌گذاری است. دکتر الوانی را می‌توان یکی از اساتید و صاحب‌نظران برجسته مدیریت دولتی دانست که نقش مهمی در ترویج ادبیات علمی این رشته داشته است. دسته دوم، ادبیات مدیریت عمومی است. بخشی از دانش مدیریت، ادبیات مشترکی است که تمامی شاخه‌ها و گرایش‌های مدیریت باید این ادبیات را فرا گیرند. آثار مهم دکتر الوانی به‌ویژه کتاب مدیریت عمومی ایشان نقش مهمی در ترویج این ادبیات داشته است. دسته سوم را می‌توان طرح موضوع ادبیات تطبیقی در دانش مدیریت دانست. دکتر الوانی از طرح‌کنندگان و مروجان مطالعات تطبیقی در مدیریت است، که با توجه به مطالعه شبانی‌فر و همکاران (۱۳۹۹) که اذعان می‌دارد که «دانش مدیریت در ایران دانشی وارداتی است»، این شیوه مطالعات اهمیت بیشتری می‌یابد. اگر تبیین معانی اصطلاحات مدیریتی و همچنین قضایای اداری یا مطالعات موردی در مدیریت را به نحوی بخشی از مطالعات تطبیقی به شمار آوریم، ایشان در ترویج و تبیین این دو موضوع نیز نقش مؤثری داشته است.

بحث

در زندگینامه‌نویسی معمولاً چیدن اتفاقات به ترتیب و توالی زمانی برای نویسندگان راحت‌تر است، اما لزومی ندارد زمان تقویمی را مو به مو رعایت کرد. گاهی ممکن است نویسنده زندگینامه برای تبیین موضوعات مرتبط با هم که با فاصله‌های زمانی زیادی از هم روی داده‌اند، مجبور شود که به آن‌ها بلافاصله و پشت سر هم اشاره کند (آزبورن و ریچارد، ۱۳۸۷).

در نگاه ژرف و عمیق‌تر به زندگی علمی دکتر سید مهدی الوانی، شایسته است که از شکل‌گیری و توسعه اندیشه اداری ایشان در دوران تحصیل، تدریس و تربیت به دوره *اندیشه‌آموزی*، دوره *اندیشه‌ورزی*، و دوره *اندیشه‌پردازی* یاد کرد (شکل ۱). به بیان بهتر، دوره اول شامل بخشی از زندگی علمی دکتر الوانی می‌شود که ایشان به فراگیری اندیشه اداری ورود می‌کند و به تحصیل

علوم اداری اشتغال می‌ورزد. دوره دوم آن بخش از زندگی علمی ایشان را شامل می‌شود که به عضویت هیئت علمی دانشگاه درمی‌آید و به تدریس و ترویج اندیشه مدیریت در دانشگاه‌های معتبر ایران می‌پردازد. مرحله سوم که با بخشی از دوره دوم همپوشانی دارد، دوره‌ای را شامل می‌شود که دکتر الوانی به عنوان یکی از شاخص‌ترین صاحب‌نظران مدیریت در ایران، اقدام به طرح مباحثی اساسی و نوین پیرامون توسعه دانش مدیریت در ایران و بازنگری و اصلاح شیوه‌های آموزش و پژوهش این رشته علمی می‌کنند.

شکل ۱. شمایی از زندگی علمی دکتر سید مهدی الوانی

دوره اندیشه‌آموزی

سید مهدی الوانی در سال ۱۳۲۳ در تهران به دنیا آمد. دوران تحصیلات مقدماتی او در تهران و از مدرسه بیهقی آغاز شد و سپس در مدرسه مصباح مرجانی دوره ابتدایی را ادامه داد و گواهینامه ششم ابتدایی گرفت. بعد از آن ابتدا وارد دبیرستان حکیم نظامی شد و سپس به دبیرستان مروی رفت و در سال ۱۳۴۲ از آن مدرسه دیپلم ریاضی گرفت. پس از اخذ دیپلم، دوره سربازی را در سپاه دانش آغاز کرد و به عنوان سرباز معلم به روستای سردهلق سفلی از توابع کرمانشاه اعزام شد. پس از طی دوره سربازی و اولین تجربه تدریس و تعلم‌شان، در دانشگاه ملی در رشته ادبیات انگلیسی پذیرفته و مشغول به تحصیل شد. نخستین تجربه انتشار آثار را در همین ایام با ترجمه متون عمومی و چاپ در نشریات مرتبط آغاز کرد و هم‌زمان در مدرسه سینا به تدریس زبان مشغول شد. در سال ۱۳۴۹ از دانشگاه ملی فارغ‌التحصیل شد. ورود و آشنایی اولیه سیدمهدی الوانی با دانش علوم اداری با استخدام و اشتغال در وزارت کشاورزی به عنوان کارشناس بهبود روش‌ها در دفتر تشکیلات آن وزارتخانه آغاز شد که پس از مدتی نیز به سمت ریاست اداره بهبود روش‌ها منصوب شد. در همان سال وارد دانشگاه تهران شد و تحصیل در مقطع فوق‌لیسانس علوم تربیتی را آغاز کرد. در سال ۱۳۵۱ تحصیل در این رشته را به پایان رساند و

پس از مدتی دوباره وارد دانشگاه تهران شد و در سال ۱۳۵۴ در دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی آن دانشگاه به تحصیل در دوره فوق لیسانس علوم اداری مشغول شد. این دوران را می‌توان آغاز ورود رسمی وی به علم مدیریت قلمداد کرد. او در سال ۱۳۵۶ از آن رشته فارغ‌التحصیل شد. در سال ۱۳۴۹ به استخدام وزارت کشاورزی درآمد بود و از آنجا به پیشنهاد دکتر ابوالفضل صادق‌پور به مرکز آموزش مدیریت دولتی رفت. دکتر ابوالفضل صادق‌پور در بیان خاطرات خود روایت می‌کند که «یکی از انتخاب‌های درست من در آن زمان، انتخاب و شناخت درست از دکتر سید مهدی الوانی و پیشنهاد به ایشان برای انتقال به مرکز آموزش مدیریت دولتی بود» (شیبانی فر، ۱۳۹۷). ایشان کمی بعد و در اوایل سال ۱۳۵۷ با بورسیه مرکز آموزش مدیریت دولتی به آمریکا رفت و در سال ۱۳۵۹ از دانشگاه کالیفرنیا جنوبی^۱ مدرک فوق لیسانس مدیریت دولتی^۲ گرفت. سپس تحصیل در مقطع دکترای مدیریت دولتی را در همان دانشگاه آغاز کرد و در سال ۱۳۶۱ از رساله دکتری خود با عنوان نظریه سازمان اسلامی^۳ دفاع کرد و به اخذ درجه دکترای مدیریت دولتی از دانشگاه کالیفرنیا جنوبی نائل شد.

خدمت وی در مرکز آموزش مدیریت دولتی ابتدا به عنوان کارشناس آموزش آغاز شد و سپس به عنوان مدیر آموزش ادامه یافت و آموزش مدیران نیز بخشی از مأموریت کاری وی بود. در زمان اشتغال به تحصیل در مقطع فوق لیسانس علوم اداری از دانش استادانی چون دکتر علیرضا بشارت، دکتر علی محمد اقتداری، دکتر عباس صدقی، دکتر فضل‌الله اکبری و دکتر ابوالفضل صادق‌پور بهره برد. پس از مدتی تدریس در مرکز آموزش مدیریت دولتی، به عنوان رئیس مرکز انتشارات مرکز انتخاب شد و هم‌زمان در نشریه مدیریت امروز که توسط مرکز انتشار می‌یافت، مقالاتی را ترجمه و تألیف می‌کرد که در نشریه به چاپ می‌رسید. شاید بتوان سابقه تحصیل در رشته ادبیات زبان انگلیسی را در امر ترجمه متون اداری توسط ایشان مؤثر دانست. از جمله مقالات ترجمه شده وی می‌توان به *جذب نیروی انسانی کارآمد* نوشته اریک ویستر (۱۳۵۲)، *ابعاد زمان در مدیریت* نوشته جین جی بنسل (۱۳۵۳)، *مدیریت و تکنولوژی* نوشته جان دیبولد (۱۳۵۳)، *تجزیه و تحلیل مبتنی بر واکنش متقابل* نوشته روی هیل (۱۳۵۳)، *افول احساس وفاداری و تعلق سازمانی* نوشته دیوید اوتس (۱۳۵۴)، *امکان مدیران در رهبری یا هنرهای مدیریت* نوشته جین جی بنسل (۱۳۵۴)، *برداشتی نواز مدیریت* نوشته ارنست دیشتر (۱۳۵۴)، *نظام بودجه‌بندی طرح‌برنامه* از آلن شیک (۱۳۵۵)، *آموزش مدیریت در عصر نوآوری* از جان دیبولد

^۱ University of Southern California

^۲ Public Administration

^۳ Islamic Organization Theory

(۱۳۵۵)، بازنشستگی گام به گام از بلاک کاتر (۱۳۵۵)، قبول اختیار اثر دیل. دی مک کانکی (۱۳۵۵)، استفاده مؤثر از سیستم‌های پرورش اطلاعات در سازمان اثر ویلیام. بی میلر (۱۳۵۶)، هدایت نیروی انگیزش در کارکنان تألیف دیوید اوتس (۱۳۵۶)، و نظریه برابری بحشی در رفتار سازمانی تألیف رولف ای. روجرز (۱۳۵۷) که در شماره‌های مختلف فصلنامه مدیریت امروز به چاپ رسیدند، اشاره کرد. او همچنین مقاله‌های پژوهشی در زمینه برخی از مشکلات سازمانی و عدم ارضای نیازهای کارکنان (۱۳۵۶) و بودجه‌بندی بر مبنای صفر (۱۳۵۷) را تألیف کرد که در نشریه مدیریت امروز به چاپ رسیدند. مقاله تألیفی اول را از پایان نامه فوق لیسانس خود با عنوان پاره‌ای مشکلات سازمانی و عدم رضایت و ارضای نیازهای کارکنان (۱۳۵۶) استخراج کرده بود. کتاب مدیریت بر مبنای هدف و نتیجه در بخش دولتی نوشته جورج موریسی را نیز به همراه فریده معتمدی ترجمه و توسط مرکز آموزش مدیریت دولتی در سال ۱۳۵۷ منتشر کرده بود.

تحصیل، تدریس، و پژوهش (تألیف و ترجمه) را می‌توان اضلاع مثلث اندیشه‌ورزی سید مهدی الوانی در این ایام خواند. پایه‌های اولیه علمی او در دانش مدیریت و علوم اداری در این ایام شکل گرفت و آثار این زمان او نشان می‌دهند که این دوران، بازه شکل‌گیری اندیشه مدیریت عمومی در وی است. بدیهی است آنچه با تحصیل کسب می‌شود با تدریس، تعلیم، پژوهش، تألیف و ترجمه، تقویت و تثبیت شود. ویژگی‌های اصلی این دوره زندگی سید مهدی الوانی را می‌توان تحصیل در رشته زبان انگلیسی که باعث آشنایی وی با زبان مادر رشته مدیریت شد، تحصیل در رشته علوم تربیتی که نگاه خاص او به اهمیت آموزش و نگاه انسانی به مسائل سازمان و مدیریت را هم‌زمان در ایشان شکل و ارتقا داد، و تحصیل در مقطع فوق لیسانس علوم اداری دانشگاه تهران و سپس فوق لیسانس و دکترای مدیریت دولتی در دانشگاه کالیفرنیا جنوبی که باعث درک بهتر وی از فاصله میان سطح دانش مدیریت در ایران و آمریکا شد و زمینه‌های اولیه ترویج مطالعات تطبیقی مدیریت در ایران را در ایشان شکل داد، برشمرد.

ایشان خود درباره این دوران از تأثیر اساتیدی مانند دکتر سید صادق گوهرین در دوره تحصیل در رشته ادبیات زبان انگلیسی در دانشگاه ملی و دیگری دکتر راموس در هنگام تحصیل در رشته علوم اداری در دانشگاه کالیفرنیا جنوبی در آمریکا بر ایشان یاد می‌کند (شیبانی‌فر، ۱۴۰۰). دکتر الوانی خود درباره تأثیر دکتر گوهرین بیان می‌کند که «دکتر گوهرین ادبیات و مولانا درس می‌داد و بحث‌های عرفانی را من از او آموختم» (شیبانی‌فر، ۱۴۰۰)، و تحت تأثیر شخصیت دکتر گوهرین به این نکته رسید که باید عشق را با درس درآمیخت تا اثرگذار شود، و یادگیری رخ دهد (الوانی و قزل، ۱۳۹۶: ۳۰). همچنین ایشان درباره دکتر آلبرتو گریرو راموس^۱ بیان می‌کند که «از

^۱ Alberto Guerreiro Ramos

راموس، نقدهایی که به پوزیتیویست‌ها داشت و اینکه همه چیز را کمی می‌بینند، تأثیر پذیرفتم و در بسیاری جاها به تأثیر او بر اندیشه‌ام اشاره کرده‌ام، از جمله همان نظریه عقلانیت جوهری و ابزاری که در پیوست کتاب مدیریت عمومی نیز آورده‌ام از آموخته‌های من از اوست» (شبیانی‌فر، ۱۴۰۰) و همچنین، نقد او از نظریه‌های بازاری همواره در ذهن من بوده و هست (الوانی و قزل، ۱۳۹۶: ۳۴). در واقع، شاید بتوان بیان کرد که شکل‌گیری اندیشه علمی دکتر الوانی به‌ویژه در دو مقوله مهم و البته مغفول در مطالعات مدیریت یعنی کاربرد و ظهور عملی نظریه‌ها، و نیز کیفی‌نگری به پدیده‌های مورد مطالعه تحت تأثیر اساتیدی چون دکتر گوهرین و دکتر راموس صورت گرفته است. با این حال ایشان، همواره از اساتید پیشگام و مؤثر علوم اداری همچون دکتر علی محمد اقتداری، دکتر علیرضا بشارت، دکتر عباس صدقی، دکتر هوشنگ مهرآسا، دکتر فضل‌الله اکبری، دکتر حسن ستاری، دکتر ابوالفضل صادق‌پور، دکتر محمدعلی طوسی، دکتر هوشنگ کوکلان و تنی چند از اساتید دیگر به عنوان پیشگامان و نخستین نسل اساتید مدیریت یاد می‌کند (شبیانی‌فر و همکاران، ۱۳۹۹).

دوره اندیشه‌ورزی

سید مهدی الوانی پس از فراغت از تحصیل در سال ۱۳۶۱ به ایران بازگشت و از آنجا که عضو مرکز آموزش مدیریت دولتی بود به همکاری‌اش در بخش آموزش آن مرکز که با چند مرکز و مؤسسه آموزش عالی دیگر، مجتمع عالی علوم اداری را شکل داده بودند، ادامه داد تا اینکه به سبب انقلاب فرهنگی مدتی دانشگاه‌ها تعطیل شدند و در این ایام او مدتی را در نشر دانشگاهی و زمانی را هم در دفتر همکاری حوزه و دانشگاه مستقر در دانشگاه الزهرا کار کرد. در همان ایام با همکاری دکتر علی رضاییان و مرحوم دکتر حسن میرزایی اهرنجانی دوره دکتری مدیریت را طراحی کردند و به تصویب رساندند. دکتر علی رضاییان (۱۳۹۴) در این باره می‌گوید «بعد از انقلاب، برای نخستین بار دوره دکتری را هم در دانشگاه تهران و هم در دانشگاه تربیت مدرس طراحی و اجرا کردیم. روشن است که اگر همکاری اساتیدی همچون دکتر الوانی، مرحوم دکتر میرزایی، و مرحوم دکتر زندیه نبود، این دوره پا نمی‌گرفت؛ چرا که در آن مقطع نیاز زیادی هم به آن‌ها بود تا جایی که ما حتی از اساتید ایرانی خارج از کشور که به صورت یک تا سه ماه به ایران می‌آمدند، استفاده کردیم تا توانستیم این دوره‌های دکتری را گسترش دهیم. آقای دکتر الوانی در کمیته‌های مختلف، چه در وزارت علوم (که ایشان در آن سال‌ها رئیس کمیته بودند)، چه در بحث سنجش، چه در معاونت پژوهشی، و چه در مراکز تصمیم‌گیری درباره اساتید داوطلب رشته و ارزیابی و مصاحبه تخصصی آن‌ها، حضور فعال داشتند و کمک می‌کردند» (رضاییان، ۱۳۹۴).

ایشان پس از بازگشایی دانشگاه‌ها به عضویت هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی که از ادغام مجتمع علوم اداری با چند مجتمع دیگر تأسیس شده بود، در آمد. ایشان در بسیاری از دانشکده‌های مدیریت دانشگاه‌های ایران تدریس داشته‌اند که از جمله می‌توان به تدریس در پردیس فارابی دانشگاه تهران اشاره کرد. تدریس ایشان در دانشکدگان فارابی به حدود سال‌های ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵ بازمی‌گردد و اساتید بسیاری مانند دکتر سید محمد مقیمی، دکتر علی دیواندری، دکتر حمید زارع، دکتر رحمت‌الله قلی‌پور، دکتر مرتضی موسی‌خانی، و بسیاری دیگر از کلاس‌های استاد بهره برده‌اند (خیری، ۱۳۹۴). پس از طی مراحل مختلف دانشگاهی در سال ۱۳۷۳ به درجه استادی رسید و اولین کسی بود که بر کرسی استادی مدیریت در بعد از انقلاب می‌نشست. در سال ۱۳۷۷ استاد نمونه و در سال ۱۳۸۲ چهره ماندگار رشته مدیریت شد. در سال ۱۳۷۰ مجله مطالعات مدیریت (آشوری، ۱۳۸۷: ۴۴۷) را به صاحب‌امتیازی دانشگاه علامه طباطبایی راه‌اندازی کرد و مدتی مدیرمسئولی و سردبیری این نشریه را بر عهده داشت. شیوه‌ای که دکتر الوانی در ابتدا در این نشریه پی‌ریزی کرد مبتنی بر طرح و مروری بر اندیشه‌های مدیریت بود. این شیوه را می‌توان شیوه‌ای مرسوم و متداول در معرفی و ترویج نظریه‌های علوم اداری دانست که در دوره معاصر کمتر مورد توجه است. ایجاد درس مدیریت تطبیقی را نیز می‌توان یکی دیگر از ابتکارات و خدمات وی در رشته مدیریت دولتی دانست. اداره امور تطبیقی، مدیریت تطبیقی و به‌طور کلی مطالعات تطبیقی یکی از روش‌های مؤثر در مطالعات بومی است که در توسعه دانش بومی نقش مؤثری دارد. بنابراین، پیشگامی ایشان در طرح مباحث مطالعات تطبیقی و مباحث ویژه در مدیریت با طراحی درس، تألیف منابع درسی و نیز تدریس این دروس همراه بوده است. دکتر علی دیواندری در این باره اظهار می‌کند که «ایشان در درس نظام‌های اداری تطبیقی و بعد مباحث ویژه، هنر مدیریت را در اوج به ما انتقال می‌دادند» (دیواندری، ۱۳۹۴). همچنین دکتر الوانی را می‌توان یکی از اساتید صاحب‌نظری دانست که بر حرفه‌ای بودن و تخصصی بودن دانش، رشته و حرفه مدیریت تأکید دارد. ایشان در گفتگویی که با روزنامه وطن امروز داشت بر راه‌اندازی مرکز حساب‌کشی مدیران و تأسیس سازمان نظام مدیریت تأکید می‌کند (پورشفیعی، ۱۳۹۰).

دکتر الوانی را باید در این دوران بیشتر مروج نظریه مدیریت عمومی دانست. مشهورترین اثر دکتر الوانی، کتاب مدیریت عمومی است که در سال ۱۳۶۷ توسط نشر نی برای اولین بار منتشر شد. دکتر الوانی در پیشگفتار چاپ دوم این کتاب، اقبال و استقبال از کتاب و نایاب شدن چاپ اول را ناشی از عطش و نیاز جامعه آن روز به مطالب و موضوعات کاربردی مدیریت می‌داند (الوانی، ۱۳۷۰). از نقاط قوت این کتاب، سادگی و روانی متن و ویراسته‌هایی بود که مؤلف بر آن اعمال

می‌کرد. همچنین در چاپ‌های مختلف، پیوست‌ها و اضافاتی بر اثر افزوده می‌شد. بنابراین، کتاب تازگی و روزآمدی خود را با زمان پیش می‌برد و در نتیجه یکی از بهترین آثار منتشرشده در زمینه مباحث عمومی مدیریت تا به امروز به شمار می‌رود که به چاپ پنجاهونهم رسیده است و نشان از استقبال کم‌نظیر از این اثر در میان کتب درسی مدیریت است. دکتر شمس‌السادات زاهدی (۱۳۹۴) درباره این کتاب می‌گوید «بعضی از کتاب‌های ایشان بارها تجدید چاپ شده است، از جمله کتاب مدیریت عمومی ایشان که هم برای دانشجویان در دانشگاه است و هم برای مدیران جامعه؛ یعنی در عرصه عمل هم مفید و برای پل زدن بین نظر و عمل بسیار کمک می‌کند. خلاصه وقتی خوانده می‌شود، قابل پیاده شدن هست» (زاهدی، ۱۳۹۴). آثار ارزشمند دیگری از ایشان در این دوره منتشر شد که به توسعه و ترویج ادبیات عمومی مدیریت کمک شایانی کردند. کتاب مباحث ویژه مدیریت دولتی با همکاری دکتر شمس‌السادات زاهدی در سال ۱۳۷۵ (الوانی و زاهدی، ۱۳۷۵)، و کتاب فرهنگ جامع مدیریت با همکاری دکتر زاهدی و دکتر ابوالحسن فقیهی در سال ۱۳۷۹ (زاهدی و همکاران، ۱۳۷۹) از آن جمله هستند. تألیف کتاب تصمیم‌گیری و خط‌مشی دولتی در سال ۱۳۶۹ (الوانی، ۱۳۶۹) و فرایند خط‌مشی‌گذاری با همکاری دکتر فتح شریف‌زاده در سال ۱۳۸۳ (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۸۳) و کتب بسیار دیگری در زمینه مدیریت دولتی که با همکاری برخی از اساتید همکار و شاگردان ایشان تألیف و ترجمه شدند در ترویج و توسعه نظریه‌های مدیریت دولتی در ایران بسیار مؤثر واقع شدند. از این رو، این دوران را می‌توان دوران اندیشه‌ورزی دکتر سید مهدی الوانی برشمرد که در آن پایه‌ها و مبانی اندیشه اداری شکل گرفته در ایشان، ارائه و عرضه شد.

دوره اندیشه‌پردازی

سید مهدی الوانی در سال ۱۳۸۳ به علت نوعی بیماری نادر، به درخواست و تقاضای خود، بازنشسته شد. سال‌های پس از بازنشستگی ایشان را می‌توان سال‌های اندیشمندی و اندیشه‌پردازی این استاد علوم اداری و مدیریت دولتی دانست. بازنگاری در برخی اندیشه‌های مدیریتی، بهبود شیوه‌های آموزش و تربیت دانشجویان و مدیران، و هوشمندی در انتخاب و پرورش شاگردانی شاخص از جمله محورهای شکل‌دهنده اندیشه سید مهدی الوانی در این دوره هستند. ضمن آنکه ایام پس از بازنشستگی ایشان به تربیت اساتید مطرحی در رشته مدیریت و مدیریت دولتی گذشت. دکتر علی رضاییان (۱۳۹۴) بیان می‌کند که «دکتر سید مهدی الوانی و مرحوم دکتر میرزایی در تربیت اساتید سهم زیادی داشتند» (رضاییان، ۱۳۹۴). دکتر فقیهی (۱۳۹۴) درباره شاگردپروری دکتر الوانی بیان می‌کند که «به باور من، آثاری [تربیت شاگرد] که

دکتر الوانی و دیگر همکاران ما در آن زمان پی افکندند، امروز در حال بروز و ظهور است» (فقیهی، ۱۳۹۴: ۷۷). دکتر حسن دانائی فرد را می توان یکی از برجسته ترین شاگردان دکتر الوانی دانست که در حال حاضر یکی از اساتید مطرح رشته مدیریت دولتی به شمار می رود. همکاری های مشترک استاد و شاگرد به خلق آثار ارزشمندی از جمله گفتارهایی در فلسفه نظریه های سازمان دولتی (الوانی و دانائی فرد، ۱۳۸۸)، مقدمه ای بر فلسفه نظریه های مدیریت دولتی (دانائی فرد و الوانی، ۱۳۹۰ الف: ۱۲۳) مباحث مدیریت دولتی (دانائی فرد و الوانی، ۱۳۹۰ ب، ۳۲)، درآمدی بر نظریه های مدیریت دولتی (دانائی فرد و الوانی، ۱۳۸۸)، و ترجمه آثاری از فرنیچ و بل با عنوان مدیریت تحول در سازمان (۱۳۷۹)، رابرت بی دنهاوت با عنوان نظریه های سازمان دولتی (۱۳۸۰)، استیفن رابینز با عنوان نظریه سازمان (۱۳۷۹) منجر شد. از دیگر شاگردان مطرح دکتر الوانی می توان از دکتر غلامرضا معمارزاده و دکتر سهراب خلیلی شورینی نام برد که در ترجمه کتاب های اداره امور تطبیقی نوشته فرل هدی (ترجمه الوانی و معمارزاده، ۱۳۸۱)، کتاب رفتار سازمانی نوشته مورهد و گریفین (ترجمه الوانی و معمارزاده، ۱۳۷۴) و مدیریت دولتی نوین نوشته آون هیوز (ترجمه الوانی، خلیلی شورینی و معمارزاده، ۱۳۷۸) با یکدیگر همکاری داشته اند. دکتر عادل آذر (۱۳۹۴) که خود یکی از شاگردان مطرح و برجسته دکتر سید مهدی الوانی است، درباره ویژگی شاخص ایشان یعنی تربیت شاگردان ممتاز و اساتید مطرح مدیریت بیان می کند که «یکی از ویژگی های ممتاز دکتر الوانی، نعمتی است که خدا به این مرد عطا کرده و آن شاگردپروری [ایشان] است. در این زمینه، این مرد بی نظیر است. شما در رشته های مختلف کمتر استادی دارید که آدم هایی مثل خودش پرورش داده باشد. به نظر من، آرزوی هر معلم دانشگاه این است که دو سه تا شاگرد داشته باشد که راه او را ادامه بدهند و آقای دکتر الوانی ده ها شاگرد دارند که در کسوت استاد تمامی، دانشجویی یا استادیاری، راه او را ادامه می دهند» (آذر، ۱۳۹۴). دکتر الوانی شاگردانی را در مقام استادی تربیت کرده است که از آن جمله می توان به این خاطره دکتر مرتضی موسی خانی اشاره کرد که «واپسین روزهای دانشجویی در دانشگاه را می گذراندم که برای همکاری و تدریس در قم دعوت شدم. مردد بودم و خدمت استاد رسیدم. برخلاف کم مهری برخی از مدرسین، پروفیسور با قاطعیتی مثال زدنی فرمودند: می توانید و من هم حمایت تان می کنم. این جمله استاد به مثابه خزانه انرژی رها شده در جانم، نیرویی جهت ادامه کار در کسوت معلمی برای من فراهم کرد. با راهنمایی های استاد، کار خود را با گرمی و کامیابی در ترم نخست به پایان رساندم که اگر وجود گرم، حمایتگر و بلندنظرانه استاد نبود شاید با بی مهری برخی از مدرسین، امروز در کسوت دیگری بودم» (موسی خانی، ۱۳۹۴).

دکتر سید مهدی الوانی از سال ۱۳۷۸ به عنوان عضو وابسته فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی انتخاب شد که بنا به مصوبه یک صد و بیست و یکمین جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم به تاریخ ۲۳ آذر ۱۳۹۶ به عضویت پیوسته فرهنگستان انتخاب و منصوب شد (فرجی، ۱۳۹۶). دکتر الوانی در مدت عضویت خود در فرهنگستان، خدمات شایان توجهی به توسعه علوم انسانی و علوم اداری کرد که از آن جمله می‌توان به راه‌اندازی مجله توسعه علوم انسانی توسط ایشان اشاره کرد. شماره اول این نشریه به صاحب‌امتیازی فرهنگستان علوم انسانی و به مدیرمسئولی و سردبیری سیدمهدی الوانی در پاییز و زمستان ۱۳۹۷ انتشار یافت. او خود در این خصوص بیان می‌کند که انتشار آن نشریه، تلاشی است در جهت تقارب رشته‌های علوم انسانی با هم و ایجاد هم‌فزایی از این ارتباط (الوانی، ۱۳۹۷). در واقع ایشان در نظر دارد تا از تضارب و تبادل آرای اندیشمندان علوم انسانی در رشته‌هایی مانند حقوق و سیاست، مدیریت و اقتصاد، تاریخ و جغرافیا، جامعه‌شناسی، روانشناسی و زبان‌شناسی و دیگر رشته‌های این حوزه و ظهور اندیشه‌های بدیع در این شاخه علوم، توسعه علمی سر درآورد و این خود، نگاه و دغدغه اندیشه‌پردازی و توسعه اندیشه‌مندی ایشان را می‌رساند. و اینکه نگاه میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای ایشان که خردورزی علمی را در توسعه علمی ترویج می‌دهد، ایجاد بستری برای همفکری، مباحثه، و مناظره متفکران علوم انسانی کشور را با هدف اعتلای علوم انسانی در ایران دنبال می‌کند، چه به باور وی دوران *انزوای دانش‌ها از هم و قهر عالمان از یکدیگر به پایان رسیده است* (الوانی، ۱۳۹۸). دکتر الوانی همچنین فصلنامه مدیریت توسعه و تحول را به صاحب‌امتیازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین از سال ۱۳۸۸ راه‌اندازی کرد و خود سردبیری این نشریه را بر عهده دارد.

از طرفی، سیدمهدی الوانی در این دوره از زندگی علمی‌اش، اندیشه‌پردازی در علوم اداری را با راهنمایی و هدایت پژوهش‌های جدید و بکر دانشجویان دوره دکتری مدیریت در قالب رساله‌های دکتری نیز توسعه و ترویج داد. علاوه بر تمامی تلاش‌های علمی، به آرا و دیدگاه‌های جدیدی مانند نظریه احساس و ادراک، نظریه فرهنگ نابسندگی، و نظریه عقل جوهری (الوانی، ۱۴۰۰) که توسط ایشان در دانش مدیریت مطرح شدند نیز می‌توان به عنوان بخش دیگری از تلاش‌های اندیشه‌پردازی وی در این دوران اشاره کرد. دکتر حسن دانائی‌فرد (۱۳۹۴) از شاگردان مطرح دکتر الوانی درباره نقش دکتر الوانی در توسعه نظری دانش مدیریت در ایران اظهار می‌کند که «دکتر الوانی روی متون تخصصی مدیریت و هسته این دانش احاطه کامل و فهم تام دارد، و فکر می‌کنم تنها کسی که با همه کمبودهای موجود در حوزه مدیریت دولتی، در مرز این دانش حرکت می‌کرد، آقای دکتر الوانی بود؛ یعنی هر مطالعه جدیدی که در دنیا به پا می‌شد با تأملات خاص دکتر عرضه می‌شد. چه کسی سازمان یادگیرنده را در مراکز علمی ایران وارد کرد؟ چه

کسی مباحث فلسفی را در عرصه مدیریت مطرح کرد؟ چه کسی آغازگر پژوهش‌های کیفی بود؟ چه کسی انتقاد بر نظریه‌های مدیریت را شروع کرد؟ او کسی نبود جز دکتر الوانی» (دانائی‌فرد، ۱۳۹۴: ۱۰۵). اندیشه اداری دکتر الوانی توأم با تفکر انتقادی است، چه به نظر دکتر سید محمد مقیمی از دیگر شاگردان مطرح دکتر الوانی «یکی از ویژگی‌های ایشان، وجود رویکرد انتقادی در تدریس است که در حقیقت این رویکرد ذهن دانشجویان را پرورش می‌دهد و ذهن آن‌ها را با نگاهی انتقادی بار می‌آورد ... و به هر حال در انتقاد علمی، منتقد نیازمند شناخت نظرات موافقان و مخالفان در یک موضوع است. آقای دکتر الوانی به خوبی بر دیدگاه‌های موافقان و مخالفان موضوعات مدیریتی که قصد نقد آن‌ها را دارد، مسلط است» (مقیمی، ۱۳۹۴). بنابراین، هنر دکتر الوانی در اندیشه‌پردازی را می‌توان در جمع ویژگی‌هایی نظیر پیشگامی در طرح جدیدترین نظریات مدیریتی، تسلط بر دیدگاه‌ها و نظریات مدیریتی، پرورش تفکر انتقادی به نظریات، و پیوند مطالعات علوم اداری با سایر شاخه‌های علوم اجتماعی و انسانی دانست.

هر چند در این مطالعه بیشتر از ویژگی‌ها و توانمندی‌های علمی و آموزشی دکتر الوانی سخن به میان آمد، با این حال، نباید از نظر دور داشت که سایر شئون شخصیتی استاد نیز بر توفیق ایشان در میدان داری علمی در دانش مدیریت در ایران اثرات غیرقابل کتمان داشته است. برخی از ویژگی‌های شخصیتی دکتر الوانی را می‌توان در بیان همکاران و دانشجویان ایشان به قرار زیر نام برد:

شخصیت مستقل و وارستگی علمی. دکتر علی رضاییان در توصیف این ویژگی شخصیتی دکتر الوانی می‌گوید «دکتر الوانی همواره با دانشجویان و همکاران، رفتار کاملاً عقلایی، علمی و حرفه‌ای دارند. افزون بر این، آقای دکتر الوانی شخصیت بسیار مستقلی هستند و هر جا که لازم باشد تعارف ندارند و حرفشان را می‌زنند و از آنچه حقیقت است، دفاع می‌کنند» (رضاییان، ۱۳۹۴).

ادب و تواضع علمی. دکتر فقیهی در توصیف ویژگی‌های شخصیتی دکتر الوانی بیان می‌کند که «دکتر الوانی استادی است تمام عیار، توانمند، متواضع و هوشمند، ... و همان‌طور که گفتم بیان بسیار خوب، قاطع، صریح و شیرین از دیگر ویژگی‌های بسیار خوب دکتر الوانی است» (فقیهی، ۱۳۹۴). دکتر عادل آذر درباره این حسن اخلاقی دکتر الوانی بیان می‌کند که «یکی دیگر از ویژگی‌های برجسته دکتر الوانی، استاد بزرگوار بنده، فروتنی ایشان است. به هر حال، در رشته مدیریت آدمی با این همه افتخارات کم داریم. شاید در رشته مدیریت آقای دکتر الوانی جزو نوادر کشور ما است، اما این آدم امروز همان شخصیتی را دارد که تازه فارغ‌التحصیل شده و از آمریکا برگشته بود و به ما بچه‌های شر و شور تدریس می‌کرد. اگر بخواهیم همان خلق‌وخوی

سال ۱۳۶۴ را شبیه‌سازی کنیم، دکتر الوانی همان شخصیت است اما با موهای سفیدشده» (آذر، ۱۳۹۴). دکتر علی دیواندری از شاگردان برجسته ایشان در این باره بیان می‌کند که «ایشان در چشم ما که تازه به دانشگاه آمده بودیم خیلی آراسته، منظم و خوش‌پوش بودند، این آراستگی دانشجو را جذب می‌کرد و ثانیاً ادب ایشان زبانزد بود. ادبی را که در دکتر الوانی دیده‌ام در کمتر کسی سراغ دارم. ایشان در طرز صحبت کردن، استفاده بجا از کلمات و بیان مطالب حتی انتقادی به شکل مؤدبانه، حیرت‌انگیز بود و هنوز هم هست. به باور من، ادب ایشان ذاتی است و در رفتارشان نهادینه شده است» (دیواندری، ۱۳۹۴). دکتر دانائی فرد از دیگر شاگردان تراز اول استاد درباره ایشان بیان می‌کند که «یک نکته دیگر، بی‌ادعایی دکتر الوانی است، یعنی آقای دکتر الوانی علی‌رغم همه بزرگی علمی هیچ ادعایی ندارد ...، در کلام و رفتار دکتر الوانی اصلاً خودبرتربینی علمی وجود ندارد» (دانائی فرد، ۱۳۹۴).

سخت‌اوت علمی. دکتر زاهدی درباره تأثیر منش حرفه‌ای دکتر الوانی بر جنبه علمی ایشان اظهار می‌کند که «دکتر الوانی دارای پذیرش و محبوبیت است ...، و عوامل زیادی در ایجاد این محبوبیت مؤثر بوده است. اول اخلاق حرفه‌ای ایشان است، و دوم ایشان یک صاحب‌نظر علمی است، می‌خواند و تلاش می‌کند و برای کسب آخرین نظرات و ایده‌های علمی وقت می‌گذارد، و بعد از یادگیری می‌کوشد تا آن را به دیگران هم منتقل کند، یعنی هم در ایشان تعلیم دیده می‌شود و هم تعلم. هم برای یادگیری تلاش می‌کند و هم برای یاددهی. من در این سال‌های طولانی که مشغول کار هستم افراد زیادی را دیدم که دچار نوعی بیماری به نام خست علمی هستند. اینها اگر چیزی هم بلدند، در خود پنهان می‌کنند و نمی‌گذارند دیگران از این آگاهی بهره‌مند شوند ...، خلاصه این صاحب‌نظر بودن و این اندیشمند بودن و این تلاش برای یادگیری و یاددهی دکتر الوانی موجب شده است که رشته مدیریت در سطح جامعه و در سپهر عملی کشور اعتلا یابد» (زاهدی، ۱۳۹۴).

بزرگ‌منشی علمی. دکتر عادل آذر درباره استاد خود این‌گونه بیان می‌کند که «یکی دیگر از ویژگی‌های ممتاز دکتر الوانی، استفاده از اصل تغافل در کلاس‌ها بود. این اصل یکی از اصول معلمی است که یعنی شما می‌دانید که طرف مقابل سخنی بی‌ربط و خلاف می‌زند اما با بزرگواری و بزرگ‌منشی از آن می‌گذرید و آن را به رخ او نمی‌کشید» (آذر، ۱۳۹۴). دکتر دانائی فرد در این باره می‌گوید «در بزرگی ایشان، حرمتی است که برای دانشجویان خود حتی پس از فراغت از تحصیل قائل است؛ آقای دکتر الوانی اگر بداند کسی حرفی برای گفتن دارد، برای ایشان فرقی نمی‌کند که شخص کیست و کجاست و در کدام دانشگاه است و در نتیجه، آن

حرمت لازم را رعایت می‌کند، ناگفته نماند که ایشان شِمّ شناخت بالایی دارد؛ یعنی می‌فهمد که چه کسی حرفی برای گفتن دارد یا در آینده خواهد داشت» (دانائی فرد، ۱۳۹۴).

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

به زندگینامه یک شخصیت نه می‌توان و نه مقدور است که در یک یا چند مقاله یا حتی یک یا چند کتاب به‌طور کامل پرداخت. بدیهی است که به هر حال بخش‌های مختلفی از زندگی یک شخصیت که مورد مطالعه قرار می‌گیرد دست‌نخورده باقی بماند. با این حال، منطقی نیست که وسعت و تنوع روزشمار زندگی افراد، مورخ را از تاریخ‌نگاری زندگی افراد موضوع مطالعه او، منصرف کند. تلاش مورخ باید مبتنی بر ارائه روایتی از زندگی فرد باشد که تصویری کلی از شخصیت علمی را به خواننده بدهد. هر چند این تصویر تمام زندگی یک شخصیت را به نمایش نمی‌گذارد، با این حال وصف حالی از او را به تصویر می‌کشد که گویای بخش مهم و اصلی زندگی وی است. در این مقاله تلاش شد تا روایتی از زندگی علمی دکتر سیدمهدی الوانی به عنوان یکی از شخصیت‌های مؤثر و متأخر در علوم اداری ایران به صورت یک نوشتار روش‌مند و علمی به مطالعه درآید. از این‌رو، با استفاده از روش زندگینامه‌نویسی، سرگذشت علمی ایشان در سه دوره/اندیشه‌آموزی بیشتر حاوی اطلاعات دوران تحصیل، مشاغل، و آثار ایشان در آن دوره؛ دوره/اندیشه‌ورزی عمدتاً دربردارنده اطلاعات مراتب علمی دانشگاهی و افتخارات علمی، تألیف آثار مدیریتی و خدمات علمی وی در علوم اداری؛ و در نهایت دوره اندیشه‌پردازی با اشاره به اطلاعاتی از برخی شاگردان برجسته و تلاش‌های علمی شاخصی مانند راه‌اندازی نشریات و ارائه نظریه‌هایی جدید در علوم اداری، تقسیم شد.

شرح‌حال‌نویسی به دلایل متعددی مورد اقبال و توجه پژوهشگران مدیریت در ایران قرار نگرفته است. شاید یکی از اصلی‌ترین دلایل عدم تمایل به زیست‌نامه‌نگاری عدم انجام مطالعات تاریخی و عدم اطلاع از خبرگان مؤثر در پیدایی و توسعه دانش مدیریت در ایران باشد. از دیگر دلایل عدم گرایش پژوهشگران به انجام مطالعات تاریخی و به ویژه شرح‌حال‌نویسی، عدم تبیین منافع و ضرورت‌های انجام چنین مطالعاتی توسط گروه‌های آموزشی و اساتید دانشگاه‌هاست. از طرفی، کناره‌گیری پیشکسوتان دانش مدیریت به دلایلی چون بازنشستگی باعث شده است تا دسترسی به این بزرگان با مشکلاتی همراه باشد که پژوهشگران را برای ورود به انجام چنین مطالعاتی مردد کند. از محدودیت‌های زیست‌نامه‌نگاری‌ها نیز باید به عدم تمایل برخی از پیشکسوتان به انجام چنین مطالعاتی به دلایلی چون محافظه‌کاری، عدم اطمینان به بی‌طرفی و بی‌غرضی مورخ پژوهشگر، و همچنین عدم تمایل به ورود به برخی از شئون زندگی شخصی توسط پژوهشگران

نابلد و غیرحرفه‌ای باشد. بر این موارد باید عدم گنجاندن مطالعات تاریخی و از جمله زیست‌پژوهی را در محورهای مورد پذیرش نشریات و مجلات تخصصی و پژوهشی افزود. این مطالعه را می‌توان مقدمه‌ای برای مطالعات بعدی و تکمیلی‌تری دانست که می‌توانند ضمن معرفی و استفاده از سایر روش‌های علمی تاریخی به تبیین تاریخ دانش مدیریت در ایران با تمرکز بر شخصیت‌های اثرگذار این دانش، بپردازند. مطالعه تاریخی پیدایی و توسعه دانش مدیریت با مطالعه نقش پیشگامان این رشته همراه است. در بسیاری از کشورها این مهم مورد توجه پژوهشگران و نهادهای علمی و پژوهشی قرار گرفته است. مطالعات تاریخی سازمان و مدیریت^۱، تاریخ کسب‌وکار^۲ و زمینه‌های مرتبط در ایران بکر مانده است که پژوهشگران مختلف می‌توانند در این حوزه‌ها ورود کنند. پیشنهاد می‌شود که گروه‌های علمی مدیریت به مطالعات تاریخی و به‌طور خاص به مطالعه شرح حال و نقش پیشگامان و پیشکسوتان مدیریت ایران اهتمام ورزند و مورخانی را برای ثبت و ضبط تاریخ این دانش تربیت کنند تا به پاس گرامیداشت و بزرگداشت خدمات علمی و آموزشی اساتید بزرگ مدیریت در ایران به این حوزه مطالعاتی ورود کنند. بی‌شک چهره‌ها و شخصیت‌های علمی، ویژگی‌ها و محاسن اخلاقی و شخصیتی و خدمات علمی و آموزشی متعددی دارند که پرداختن به تمامی آن‌ها در یک یا چند مقاله و مطالعه میسر نیست. از این‌رو، از آن‌جا که شرح‌حال‌نویسی بزرگان مدیریت در ایران پیش از این سابقه‌ای نداشته است، نویسنده مطالعه خود را بر شرح خدمات علمی و آموزشی یکی از بزرگان مدیریت ایران معاصر تمرکز داد که سایر پژوهشگران می‌توانند در مطالعات بعدی به نقد علمی چهره‌ها و شرح‌حال‌های نگارش‌یافته از زیست ایشان توجه کنند، چه آنکه از خلال نقد علمی، رشد و توسعه علمی رخ می‌دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ Historical studies in Management and Organization

^۲ Business History

مآخذ

- آذر، عادل (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر عادل آذر، یادنامه پروفیسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۸۶-۹۱.
- آزبورن، برایان د.، ریچارد، سوپر (۱۳۸۷). چگونه زندگینامه بنویسیم؟. ترجمه محسن سلیمانی. تهران: انتشارات سوره مهر.
- آشوری، مهران (۱۳۸۷). فهرست مجله‌های کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران از آغاز تا ۱۳۸۵. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- اکوان، توران (۱۳۸۴). سرشت یگانه دکتر فضل‌الله اکبری. نشریه حسابرس، سال ۵، شماره ۲۸، ۳۶-۳۹.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۵۶). پاره‌ای مشکلات سازمانی و عدم رضایت و ارضای نیازهای کارکنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۵۶). پژوهشی در زمینه برخی از مشکلات سازمانی و عدم ارضای نیازهای کارکنان. مدیریت/امروز، سال ۸، شماره ۳۱، ۳۲۵-۳۳۸.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۵۶). سیمای مدیران حرفه‌ای. نشریه اداره کنترلر/ارتش، سال ۱۳، شماره ۴۹، ۱۶۱-۱۴۹.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۵۷). بودجه‌بندی بر مبنای صفر. مدیریت/امروز، سال ۹، شماره ۳۳، ۷۷-۸۳.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۶۹). تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی. تهران: انتشارات سمت.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۷۰). مدیریت عمومی. تهران: نشر نی.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۹۷). اشاره. دو فصلنامه توسعه علوم انسانی، سال ۱، شماره ۱، ۱-۳.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۹۸). اشاره. دو فصلنامه توسعه علوم انسانی، سال ۱، شماره ۳، ۱-۳.
- الوانی، سیدمهدی (۱۴۰۰). مدیریت عمومی. تهران: نشر نی.
- الوانی، سیدمهدی، دانائی‌فرد، حسن (۱۳۸۰). گفتارهایی در فلسفه تئوری‌های سازمان دولتی. تهران: انتشارات صفار.
- الوانی، سیدمهدی، شریف‌زاده، فتاح (۱۳۸۳). فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- امامی، نصرالله (۱۳۶۹). زندگینامه‌نویسی، شیوه و تاریخچه. تهران: نشر دانش.
- اوتس، دیوید (۱۳۵۴). افول احساس وفاداری و تعلق سازمانی. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/امروز، سال ۶، شماره ۲۰، ۳۴-۴۰.
- اوتس، دیوید (۱۳۵۶). هدایت نیروی انگیزش در کارکنان. ترجمه سیدمهدی الوانی. نشریه اداره کنترلر/ارتش، سال ۱۲، شماره ۴۷، ۱۵۰-۱۳۹.
- بازرگان، عباس (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری. تهران: نشر دیدار.

بنسل، جین جی. (۱۳۵۳). ابعاد زمان در مدیریت. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/امروز، سال ۵، شماره ۱۷، ۸۷-۹۱.

بنسل، جین جی. (۱۳۵۴). امکان مدیران در رهبری یا هنرهای مدیریت. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/امروز، سال ۶، شماره ۲۲، ۸۷-۹۱.

پورشفیعی، دانش (۱۳۹۰). مرکز حساب‌کشی مدیران راه‌اندازی شود! بررسی سیر آموزشی مدیران در گفتگوی وطن امروز با سیدمهدی الوانی، پدر مدیریت دولتی ایران. وطن/امروز، سال ۳، شماره ۲۹، ۹۹-۹۱.

خیری، علی (ویراستار) (۱۳۹۴). یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. پردیس فارابی دانشگاه تهران. دانائی‌فرد، حسن (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر حسن دانائی‌فرد، یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۱۰۷-۱۰۲.

دانائی‌فرد، حسن، الوانی، سیدمهدی (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر فلسفه نظریه‌های مدیریت دولتی. تهران: انتشارات صفار.

دانائی‌فرد، حسن، الوانی، سیدمهدی (۱۳۹۰). درآمدی بر نظریه‌های مدیریت دولتی. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

دانائی‌فرد، حسن، الوانی، سیدمهدی (۱۳۹۰). مباحث مدیریت دولتی. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی. دهنر، رابرت بی. (۱۳۸۰). تئوری‌های سازمان دولتی. ترجمه سیدمهدی الوانی و حسن دانائی‌فرد. تهران: انتشارات صفار.

دیپولد، جان (۱۳۵۳). مدیریت و تکنولوژی. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/امروز، سال ۵، شماره ۱۸، ۱۷۵-۱۸۴.

دیپولد، جان (۱۳۵۵). آموزش مدیریت در عصر نوآوری. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/امروز، سال ۷، شماره ۲۵، ۳۶-۲۸.

دیشتر، ارنست (۱۳۵۴). برداشتی نو از مدیریت. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/امروز، سال ۷، شماره ۲۵، تابستان. ۶۸-۷۷.

دیواندری، علی (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر علی دیواندری، یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۹۷-۹۲.

رایینز، استیفن (۱۳۷۹). تئوری سازمان. ترجمه سیدمهدی الوانی و حسن دانائی‌فرد. تهران: انتشارات صفار.

رحمان سرشت، حسین (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر رحمان سرشت. یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۹۸-۱۰۱.

رضاییان، علی (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر علی رضاییان، یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۷۳-۷۰.

- روجرز، رولف ای. (۱۳۵۷). نظریه برابری بحثی در رفتار سازمانی. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت امروز، سال ۹، شماره ۳۲، ۴۳-۵۱.
- زاهدی، شمس السادات، الوانی، سیدمهدی (۱۳۷۵). مباحث ویژه مدیریت دولتی. تهران: انتشارات سمت.
- زاهدی، شمس السادات، الوانی، سیدمهدی، فقیهی، ابوالحسن (۱۳۷۹). فرهنگ جامع مدیریت. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- زاهدی، شمس السادات (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر شمس السادات زاهدی، یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۸۵-۸۰.
- سعیدی، علی اصغر (۱۳۹۴). تکنوکراسی و سیاست‌گذاری اقتصادی در ایران به روایت دکتر رضا نیازمند. تهران: لوح فکر.
- شبیانی‌فر، محمد شهاب (۱۳۹۷). تاریخ شفاهی مدیریت در ایران به روایت دکتر ابوالفضل صادق‌پور. گفتگوی چاپ‌نشده، تهران، منزل مصاحبه‌شونده. (۱۳۹۷/۸/۶)
- شبیانی‌فر، محمد شهاب (۱۳۹۹). مدیریت در ایران: نگاهی به تاریخ و مسائل مدیریت در ایران در گفتگویی با دکتر سیدمهدی الوانی. روزنامه اطلاعات، ضمیمه فرهنگی، سال ۹۴، شماره ۲۷۵۶۷، ۴-۵.
- شبیانی‌فر، محمد شهاب، الوانی، سیدمهدی، رستگار، عباسعلی، دامغانیان، حسین، دانائی‌فرد، حسن (۱۳۹۹). سیر تاریخی دانش مدیریت در ایران. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال ۱۳، شماره ۴۸، ۲۵-۵.
- شبیانی‌فر، محمد شهاب (۱۴۰۰). گفتگو با دکتر سیدمهدی الوانی درباره زندگی علمی ایشان. تاریخ مصاحبه ۱۴۰۰/۱۲/۰۳، مصاحبه شخصی.
- شیک، آلن (۱۳۵۵). نظام بودجه‌بندی طرح‌وبرنامه. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت امروز، سال ۷، شماره ۲۴، ۹۴-۸۲.
- علی مدد، مصطفی (۱۳۹۱). یادمان: استاد دکتر فضل‌الله اکبری چکیده دانش و مهر. نشریه حسابدار رسمی، سال ۳، شماره ۲۹، ۲۱-۱۶.
- فاطمی، محمدرضا (۱۳۹۴). به یاد استاد نیکوسیرت و نیکوخصال: آقای دکتر فضل‌الله اکبری. نشریه حسابرس، سال ۱۱، شماره ۷۶، ۱۸-۱۶.
- فرجی، سارا (۱۳۹۶). با حکم داورى اردکانی سیدمهدی الوانی عضو پیوسته جدید فرهنگستان علوم شد. خبرگزاری مهر. (کد خبر ۴۱۷۳۵۵۶، ۲۵ آذر).
- فرنچ، وندال، سسیل، اچ. بل (۱۳۷۹). مدیریت تحول در سازمان. ترجمه سیدمهدی الوانی و حسن دانائی‌فرد. تهران: انتشارات صفار.
- فقیهی، ابوالحسن (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر فقیهی. یادنامه پروفسور سیدمهدی الوانی. خیری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۷۴-۷۹.

کاتر، بلاک (۱۳۵۵). بازنستگی گام به گام. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/مروز، سال ۷، شماره ۲۶، ۱۷-۱۳.

مقیم، سیدمحمد (۱۳۹۴). مصاحبه با دکتر سید محمد مقیم. یادنامه پروفیسور سیدمهدی الوانی. خبری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۱۱۵-۱۰۸.
مک کانکی، دیل. دی (۱۳۵۵). قبول اختیار. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/مروز، سال ۷، شماره ۲۷، ۳۶-۳۲.

ملائی توانی، علیرضا (۱۳۸۸). اصول و مبانی سرگذشت نگاری: ملاحظاتی درباره روش شناسی زندگینامه نویسی. فصلنامه علمی پژوهشی تاریخ نگاری و تاریخ نگاری، سال ۳، شماره ۸، ۱۴۱-۱۶۵.
مورهد، گریگوری، گریفین، ریکی (۱۳۷۴). رفتار سازمانی. ترجمه سیدمهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده. تهران: انتشارات مروارید.

موریسی، جورج (۱۳۵۷). مدیریت بر مبنای هدف و نتیجه در بخش دولتی. ترجمه فریده معتمدی و سیدمهدی الوانی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.

موسی خانی، مرتضی (۱۳۹۴). دلدار عشاق: یادداشت دکتر مرتضی موسی خانی. یادنامه پروفیسور سیدمهدی الوانی. خبری، علی (ویراستار). پردیس فارابی دانشگاه تهران، ۱۲۱-۱۲۰.

میلر، ویلیام. بی (۱۳۵۶). استفاده مؤثر از سیستم های پرورش اطلاعات در سازمان. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/مروز، سال ۸، شماره ۳، ۲۶۲-۲۵۵.

هدی، فرل (۱۳۸۱). اداره امور عمومی تطبیقی (مدیریت تطبیقی). ترجمه سیدمهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده طهران. تهران: انتشارات اندیشه های گوهریار.

هیل، روی (۱۳۵۳). تجزیه و تحلیل مبتنی بر واکنش متقابل. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/مروز، سال ۵، شماره ۱۹، ۲۷۳-۲۶۴.

هیوز، آن (۱۳۷۸). مدیریت دولتی نوین. ترجمه سیدمهدی الوانی، سهراب خلیلی شورینی و غلامرضا معمارزاده طهران. تهران: انتشارات مروارید.

ویستر، اریک (۱۳۵۲). جذب نیروی انسانی کارآمد. ترجمه سیدمهدی الوانی. مدیریت/مروز، سال ۴، شماره ۱۳، ۱۱۹-۱۱۶.

Akvān, T. (2005). The unique nature of Dr. Fazlollah Akbari. *Hesabrass Journal*, 5(28), 36-39. (In Persian).

Alford, L. P. (1922). Ten years progress in management. *Transactions American Society of Mechanical Engineers*, 44(3), 1243-1276.

Alford, L. P. (1932). Ten Year's Progress in Management: 1923-1932. *Transactions American Society of Mechanical Engineers*, 55(5), 241-251.

Ali Madad, M. (2012). In remembrance of Dr. Fazlollah Akbari: A summary of knowledge and affection. *Audit Journal*, 3(29), 21-16. (In Persian).

- Alvani, S. M. (1977). *Some organizational problems and the lack of employee satisfaction and need fulfillment* (Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Administrative Sciences and Business Management). (In Persian).
- Alvani, S. M. (1977). A study on some organizational problems and the lack of employee need fulfillment. *Management today*, 8(31), 338-325. (In Persian).
- Alvani, S. M. (1977). The profile of professional managers. *Journal of the Army Controller's Office*, 13(49), 161-149. (In Persian).
- Alvani, S. M. (1978). Zero-based budgeting. *Management today*, 9(33), 77-83. (In Persian).
- Alvani, S. M. (1990). Decision-making and government policy determination. Tehran: Samt Publications. (In Persian).
- Alvani, S. M. (1991). *Public management*. Tehran: Ney Publications. (In Persian).
- Alvani, S. M. (2018). Note. *Humanities Development Quarterly*, 1(1), 3-1. (In Persian).
- Alvani, S. M. (2019). Note. *Humanities Development Quarterly*, 1(3), 3-1. (In Persian).
- Alvani, S. M. (2021). *Public management*. Tehran: Ney Publications. (In Persian).
- Alvani, S. M., & Danaeefard, H. (2001). *Lectures on the philosophy of government organization theories*. Tehran: Safar Publications. (In Persian).
- Alvani, S. M., & Sharifzadeh, F. (2004). *The process of public policy making*. Tehran: Allameh Tabatabai University Press. (In Persian).
- Ashouri, M. (2008). *List of Journals of the Central Library and Documentation Center of the University of Tehran from the Beginning to 2006*. Tehran: University of Tehran Press. (In Persian).
- Azar, A. (2015). Interview with Dr. Adel Azar, *Memorial Book of Professor Seyed Mehdi Alvani*. Kheiri, Ali (Ed.). University of Tehran, Farabi Campus, 86-91. (In Persian).
- Bazargan, A. (2012). *An introduction to qualitative and mixed research methods: Common approaches in behavioral sciences*. Tehran: Didar Publications. (In Persian).
- Bensel, J. G. (1974). Dimensions of time in management. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 5(17), 91-87. (In Persian).
- Bensel, J. G. (1976). Managers' capability in leadership or the arts of management. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 6(22), 91-87. (In Persian).

- Blake, A. M. & Moseley, J. M. (2011). Frederick Winslow Taylor: one hundred years of managerial insight. *International Journal of Management*, 28(4), 346-353.
- Caine, B. (2010). *Biography and history Palgrave Macmillan*. Subang Jaya, Malaysia: Monash University.
- Carter, B. (1976). Step-by-step retirement. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 7(26), 17-13. (In Persian).
- Copley, F. B. (1923). *Frederick W. Taylor: Father of scientific management*. New York: Harper & Brothers.
- Danaeefard, H. (2015). Interview with Dr. Hassan Danaeefard, *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Kheiri, A. (Ed.). Farabi Campus, University of Tehran, 107-102. (In Persian).
- Danaeefard, H., & Alvani, S. M. (2009). *An introduction to the philosophy of public management theories*. Tehran: Safar Publications. (In Persian).
- Danaeefard, H., & Alvani, S. M. (2011). *An introduction to public management theories*. Tehran: Scientific and Cultural Publications. (In Persian).
- Danaeefard, H., & Alvani, S. M. (2011). *Discussions on public management*. Tehran: Scientific and Cultural Publications. (In Persian).
- Denhart, R. B. (2001). *Public organization theories*. Translated by S. M. Alvani & H. Danaeefard. Tehran: Safar Publications. (In Persian).
- Diebold, J. (1974). Management and technology. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 5(18), 184-175. (In Persian).
- Diebold, J. (1977). Management education in the age of innovation. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 7(25), 36-28. (In Persian).
- Dichter, E. (1975). A new interpretation of management. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 7(25), Summer, 77-68. (In Persian).
- Divandari, A. (2015). Interview with Dr. Ali Divandari, *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Kheiri, A. (Ed.). Farabi Campus, University of Tehran, 97-92. (In Persian).
- Drury, H. B. (1915). *Scientific management: A history and criticism*. Phd Dissertation, Political Science Faculty Columbia University.
- Emami, N. (1990). *Biography writing, methods, and history*. Tehran: Danesh Publications. (In Persian).
- Faghihi, A. H. (2015). Interview with Dr. Faghihi. In Kheiri, A. (Ed.), *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran, 74-79. (In Persian).
- Faraji, S. (2017, December 16). *With the decree of Da'vari Ardekani, Seyyed Mahdi Alvani became a new member of the Academy of Sciences*. Mehr News Agency. (News code 4173556). (In Persian).

- Fatemi, M. R. (2015). *In memory of the kind-hearted and virtuous professor: Dr. Fazlollah Akbari*. *Auditor Journal*, 11(76), 18–16. (In Persian).
- Ferrarotti, F. (2003). *On the science of uncertainty: The biographical method in social research*. Lanham, Mayland USA: Lexington Books.
- Filipetti, G. (1946). *Industrial Management in Transition*. Irwin.
- Filipetti, G. (1953). *Industrial Management in Transition*. Irwin.
- French, W., Cecil, H., & Bell, L. (2000). *Managing organizational change*. Translated by S. M. Alvani & H. Danaiifard. Tehran: Safar Publications. (In Persian).
- George, C. S. (1968). *The History of Management Thought*. Published by Prentice-Hall.
- George, C. S. (1972). *The History of Management Thought*. Published by Prentice-Hall. Secend Ed.
- Gingras, A. (1980). *Les fondements du management dans l'histoire*. Chicoutimi, Québec, Canada, Editions Gaëtan Morin.
- Hamilton, N. (2007). *Biography: A brief history*. London: Harvard University Press.
- Hamilton, N. (2008). *How to do biography: A primer*. London: Harvard University Press.
- Hedy, F. (2002). *Managing public affairs (comparative management)*. Translated by S. M. Alvani & G. Memarzadeh, Tehran. Tehran: Andisheh Goharbar Publications. (In Persian).
- Hill, R. (1974). *Analysis based on reciprocal reaction*. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 5(19), 273–264. (In Persian).
- Hughes, A. (1999). *Modern public management*. Translated by S. M. Alvani, S. Khalili Shavarini, & G. Memarzadeh, Tehran. Tehran: Morvarid Publications. (In Persian).
- Jacobs, D. (2007). Critical biography and management education. *Academy of Management Learning and Education*, 6(1), 104–108.
- Kaufman. B. E. (2007). *The development of HRM in historical and international perspective*. In P. Boxall, J. Purcell, & PatrickWright (Eds). 245-260, the oxford handbook of human resource management. UK: Oxford University Press.
- Keulen, S. & Araonald, K. (2014). The era of management: A historical perspective on twentieth-century management. *Management & Organizational history*, 9(4), 321-335.
- Kheiri, A. (Ed.). (2015). *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran. (In Persian).
- Litterer, J. A. (1961). Systematic management: The search for order and integration. *Business History Review*, 35(04), 461–476.

- Litterer, J. A. (1963). Systematic management: design for organizational recoupling in American manufacturing firms. *Business History Review*, 37(04), 369–391.
- Locke, E. A. (1982). The ideas of Frederick W. Taylor: An evaluation. *The Academy of Management Review*, 7(1), 14–24.
- Moqimi, S. M. (2015). Interview with Dr. Seyyed Mohammad Moqimi. In Kheiri, A. (Ed.), *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran, 115–108. (In Persian).
- McConkie, D. D. (1976). *Accepting responsibility*. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 7(27), 36–32. (In Persian).
- Miller, W. B. (1977). *Effective use of information development systems in organizations*. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 8(3), 262–255. (In Persian).
- Mee, J. F. (1959). *A history of twentieth century management thought*. Doctoral dissertation, Ohio State University, Columbus.
- Mee, J. F. (1968). *Management Thought in a Dynamic Economy*. New York University Press.
- Merrill, B., & West, L. (2009). *Using biographical methods in social research*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Mollai Tavani, A. (2009). Principles and foundations of autobiography: Methodological considerations on writing biographies. *Journal of Historical Reflection & Historiography*, 3(8), 165–141. (In Persian).
- Moorhead, G., & Griffin, R. (1995). *Organizational behavior*. Translated by S. M. Alvani & G. Mimarzadeh. Tehran: Mervarid Publications. (In Persian).
- Morisi, G. (1978). *Management by objectives and results in the public sector*. Translated by F. Mo'tamedi & S. M. Alvani. Tehran: Center for Public Management Training. (In Persian).
- Musakhani, M. (2015). Lovers' Comfort: A Note by Dr. Morteza Musakhani. In Kheiri, A. (Ed.), *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran, 121–120. (In Persian).
- Osborne, B. D., & Super, R. (2008). *How to Write a Biography?* Translated by M. Soleimani. Tehran: Soore Mehr Publications. (In Persian).
- Outs, D. (1975). The decline of organizational loyalty and belonging. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 6(20), 40–34. (In Persian).
- Outs, D. (1977). Directing motivational force in employees. Translated by S. M. Alvani, *Controller Army Journal*, 12(47), 150–139. (In Persian).
- Pollard, H. R. (1982). *Developments in management thought*. London: Heinemann.
- Pollard, Harold R. (1978). *Further Developments in management thought*. London: Heinemann Ltd.

- Pollard, Harold R. (1974). *Developments in management thought*. London: Heinemann Ltd.
- PourShafiei, D. (2011). A center for managerial accounting should be established! A discussion of the educational history of managers in an interview with S. M. Alvani, the father of public administration in Iran. *Vatan Emruz*, 3(29), 99-91. (In Persian).
- Robbins, S. (2000). *Organization theory*. Translated by S. M. Alvani & H. Danaeefard, Tehran: Safar Publications. (In Persian).
- Rahman Seresht, H. (2015). Interview with Dr. Rahman Seresht. In Kheiri, A. (Ed.), *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran, 98–101. (In Persian).
- Renders, H., & Binne, D. H. (2012). *The challenges of biography studies*. 140-172, Theoretical discussions of biography: Approaches from history, microhistory, and life writing. Canada: Edwin Mellen.
- Rezaian, A. (2015). Interview with Dr. Ali Rezaian. In Kheiri, A. (Ed.), *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran, 73–70. (In Persian).
- Rogers, R. E. (1978). Equity theory: A discussion in organizational behavior. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 9(32), 51–43. (In Persian).
- Saidi, A. A. (2015). *Technocracy and economic policy-making in Iran as narrated by Dr. Reza Niazmand*. Tehran: Loh Fekr Publications. (In Persian).
- Sheybani Far, M. S. (2018). *Oral history of management in Iran as narrated by Dr. Abolfazl Sadeghpour*. Unpublished interview, Interview date: 2018/10/28, Tehran: Interviewee's home. (In Persian).
- Sheybani Far, M. S. (2020). *Management in Iran: A look at the history and issues of management in Iran in a conversation with Dr. Seyyed Mahdi Alvani*. *Ettelaat Newspaper, Cultural Supplement*, 94(27567), 5–4. (In Persian).
- Sheybani Far, M. S., Alvani, S. M., Rostgar, A. A., Damghanian, H., & Danaeefard, H. (2020). Historical development of management knowledge in Iran. *Journal of Public Management Research*, 13(48), 25–5. (In Persian).
- Sheybani Far, M. S. (2021). *Interview with Dr. Seyyed Mahdi Alvani about his academic life*. Interview date: 2022/02/22, Personal interview. (In Persian).
- Shick, A. (1976). *Budgeting system and planning*. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 7(24), 94–82. (In Persian).
- Smith, L. M. (2012). *Biographical method: A perspective on biography: Domain, variety, and complexity*. SAGE Biographical Research. In J.

- Goodwin (Eds.). Biographical research: Starting points, debates and approaches. London: SAGE Publications.
- Swanson, R. A. & Elwood, F. H. (2001). *Foundations of human resource development*. France: Berrett-Koehler Publishers.
- Taylor Society (1920). Frederick Winslow Taylor: A memorial volume. The Plimpton Press.
- Thompson, C. B. (1917). *The theory and practice of scientific management*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Zahedi, S. S., & Alvani, S. M. (1996). *Special topics in public management*. Tehran: Samt Publications. (In Persian).
- Zahedi, S. S., Alvani, S. M., & Faghihi, A. H. (2000). *Comprehensive management culture*. Tehran: Allameh Tabatabaei University Press. (In Persian).
- Zahedi, S. S. (2015). Interview with Dr. Shamsal-Sadat Zahedi. In Kheiri, A. (Ed.), *Memorial volume of Professor S. M. Alvani*, Farabi Campus, University of Tehran, 85-80. (In Persian).
- Wister, E. (1974). *Attracting efficient human resources*. Translated by S. M. Alvani, *Management today*, 4(13), 119-116. (In Persian).
- Wren, D. A. (1972). The evolution of management thought. New York: Ronald Press Publishsing.
- Wren, D. A. (1987). Management history: Issues and ideas for teaching and research. *Journal of Management*, 13(2), 339-350.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی